

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PROVĚŘOVÁNÍ TRESTNÉHO ČINU ZANEDBÁNÍ
POVINNÉ VÝŽIVY**

Autor práce: Miroslav Kanta, DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: JUDr. Milan Šumbera

Katedra: Právních oborů a bezpečnostních studií

2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Milanu Šumberovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

KANTA, M. *Prověřování trestného činu zanedbání povinné výživy : bakalářská práce.* České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2016. 63 s. Vedoucí bakalářské práce : JUDr. Milan Šumbera.

Klíčová slova: vyživovací povinnost, výživné, zanedbání povinné výživy.

Tato bakalářská práce se zabývá trestným činem zanedbání povinné výživy podle § 196 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TZ) v policejní praxi. Úvod práce je zaměřen na základní pojmy výživného a vyživovací povinnosti z pohledu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen OZ). Dále se práce zaměřuje na rozbor trestného činu zanedbání povinné výživy dle ustanovení § 196 TZ včetně vymezení zvláštního ustanovení o trestání a účinné lítosti u tohoto trestného činu. Stěžejní kapitolou v této práci je postup policejního orgánu Policie ČR při prověřování trestného činu zanedbání povinné výživy v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů (dále jen TR) a to od doby přijetí trestního oznámení, přes prověřování, jeho dokazování, až do ukončení prověřování. Práce pokračuje porovnáním a seznámením se zákonnou úpravou na Slovensku. V závěru práce autor navrhuje změny ke zdokonalení právní úpravy prověřování zanedbání povinné výživy.

ABSTRACT

KANTA, M. *Examination of a Crime – Neglect of Maintenance Obligation : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2016. 63 p.
Supervisor : JUDr. Milan Šumbera.

Key words: maintenance, maintenance obligation, neglect of maintenance obligation.

This bachelor thesis focuses on a crime of neglect of maintenance obligation according to § 196 of the Act no. 40/2009 Coll., the Penal Code as amended, in police practice. The introduction elucidates basic terms maintenance and maintenance obligation governed by the Act no. 89/2012 Coll., the Civil Code as amended. Furthermore, the thesis analyzes the crime including special provisions on punishment and effective repentance. The key chapter of the thesis is practice of Czech police during investigation of the crime in accordance with Act no. 141/1961 Coll., Criminal Court Proceedings as amended, since receipt of a criminal complaint, through investigation and evidence to termination. Last but not least, the thesis compares Czech legislation with Slovak legislation. In conclusion, the author suggests amendments to improve legislation governing investigation of neglect of maintenance obligation.

OBSAH

Úvod.....	7
1 Cíl a metodika bakalářské práce	9
2 Základní pojmy	11
3 Právní úprava.....	14
3.1 Historický exkurs	14
3.2 Současná právní úprava.....	14
4 Vyživovací povinnost	17
5 Neplnění vyživovací povinnosti.....	20
6 Rozbor trestného činu zanedbání povinné výživy.....	22
6.1 Odst. 1 § 196 TZ	25
6.2 Odst. 2 § 196 TZ	26
6.3 Odst. 3 § 196 TZ	27
6.4 Ukládání sankcí	28
7 Zvláštní ustanovení o trestání a zvláštní ustanovení o účinné lítosti v trestním zákoníku	29
7.1 Zvláštní ustanovení o trestání.....	29
7.2 Zvláštní ustanovení o účinné lítosti.....	30
8 Trestní řízení ve věci zanedbání povinné výživy na základním organizačním článku Policie ČR	32
8.1 Přijetí trestního oznámení.....	33
8.1.1 Výslech oprávněné osoby	34
8.1.2 Prověřování.....	35
8.1.3 Výslech povinné osoby	39
9 Způsoby ukončení prověřování trestného činu zanedbání povinné výživy	41
9.1 Odložení nebo jiné vyřízení věci.....	41
9.2 Zkrácené přípravné řízení.....	42
9.3 Postoupení spisu na SKPV	44
10 Srovnání právní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy ve SR a v ČR	45
11 Statistická analýza	49
12 Úvahy de lege ferenda.....	52
Závěr.....	55
Seznam použitých zdrojů	57
Seznam obrázků	62
Seznam zkratek	63

Úvod

Pro svou bakalářskou práci si autor zvolil problematiku zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ, protože dané téma je blízké jeho profesi. Rovněž se jedná o téma aktuální, a tedy není od věci s ním blíže seznámit možné čtenáře.

Statistiky ukazují na velmi negativní jev v této oblasti, neboť v České republice (dále jen ČR) dochází k rozvodu každého druhého manželství. Skoro 60 % zmíněných rozvodů se týká manželství s nezletilými dětmi.¹ Proto je situace v této oblasti poměrně vážná. Nejvíce poškozenými jsou v těchto případech děti, které jsou ve svém životě odkázány na rodiče. Ony samy se nemohou nijak bránit a situaci změnit či ovlivnit. Tato skutečnost má velmi nepříznivý dopad i na jejich psychiku a mnohdy i na zdravý sociální vývoj.

Rodičovství je pilířem rodiny. Stojí na péči o členy, kteří rodinu tvoří. To se týká především péče o děti.²

Neplacení výživného je často diskutované téma mezi odbornou (právní poradenství) i laickou (diskuse na tematicky zaměřených portálech) veřejností, a to i vzhledem ke zvyšující se rozvodovosti, kterou dokládají údaje Českého statistického úřadu. Je ale třeba konstatovat, že neplacení výživného se týká i dětí, které pochází ze vztahů bez uzavřeného sňatku. I zde dochází k tomu, že některý z partnerů vztah opustí a výživné na společné dítě nehradí. Tato práce se zabývá prověřováním trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 TZ. Vzhledem k tomu, že nejčastěji se vyskytuje neplnění výživného ve vztahu rodičů k dětem, je smyslem této práce přiblížit vyživovací povinnost rodičů vůči dětem z hlediska trestně právní odpovědnosti a dále popsat postavení jednotlivých účastníků řízení v případě tohoto trestného činu.

Čtenář je již na počátku práce seznámen s pojmy souvisejícími se zanedbáním povinné výživy, aby porozuměl postupu při prověřování tohoto trestného činu, a také se skutečností, že kromě vyživovací povinnosti rodičů vůči dítěti existují ještě jiné vyživovací povinnosti, které nejsou příliš známé. Text práce vychází z platné legislativy a dále je rozšířen o subjektivní hodnocení autora.

Otázka vyživovací povinnosti je upravena OZ. Jeho prostřednictvím se tak uskutečnila velká legislativní změna, která spojila do jednoho zákona právní úpravu, která byla dosud obsažena v občanském zákoníku, obchodním zákoníku, zákoníku

¹Rozvodovost. *Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 2015-11-05]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>>.

² *Rodinné listy*. Praha : Havlíček Brain Team, 2014, č. 2. ISSN 1805-0824.

práce, zákonu o rodině a další více než stovce právních předpisů.³ Uskutečněné změny se následně promítly i do represivní složky právního odvětví, a to do práva trestního.

Trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ se vedle majetkových trestných činů řadí mezi nejčastěji páchané trestné činy v rámci ČR a ze stejného důvodu tak patří mezi nejčastěji oznamovanou trestnou činnost na policejních útvarech.⁴ Oprávněné osoby se mohou s trestním oznámením obracet na Policii ČR případně na místně příslušné okresní (v Praze obvodní) státní zastupitelství.

Všechna tato oznámení je třeba ve stanovených lhůtách prošetřit na základě jednotlivých ustanovení stanovených TŘ. Tento úkol mimo Policii ČR plní v dalších fázích trestního řízení další orgány OČTŘ. K prověřování tohoto protiprávního jednání je ze strany OČTŘ, zejména policejních orgánů, nutná základní znalost právních předpisů, zejména TZ, TŘ a OZ.

³ KOVÁŘOVÁ, D. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011, s. 17.

⁴ Statistické přehledy kriminality za rok 2015. *Policie České republiky* [online]. 2015 [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2015.aspx>>.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je především popsat postupu policejního orgánu při prověřování trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ a zároveň vystihnout složitost trestního řízení u tohoto trestného činu v rámci přípravného řízení. Zanedbání povinné výživy je tématem aktuálním, se kterým se může setkat každý z nás. Autor bakalářské práce se mimo jiné tímto fenoménem zabývá v rámci pracovního zařazení coby policista a tedy má bohaté zkušenosti s prověřováním těchto případů a s různými nuancemi, které prověřování a dokumentování přináší. Při hledání cest a opatření za účelem snižování případů neplnění vyživovací povinnosti a následného řešení trestně-právní cestou je vhodné se zaměřit na určité aspekty, které mají na zanedbání povinné výživy zásadní vliv. Jedná se například o sociální a ekonomickou sféru nebo výchovu, tedy oblasti, kde působení v jednotlivých rovinách je dlouhodobou záležitostí. V tomto směru je ČR jedna z mnoha dalších zemí, která se s problémem týkajícím se zanedbání povinné výživy potýká.

V práci budou postupně využity jako hlavní metody analýza a syntéza českých a zahraničních statistických dat, legislativy a literatury související se zanedbáním povinné výživy, případně jejich vzájemná komparace.

Na základě literárních zdrojů, zákonů a souvisejících předpisů se autor ve své práci zaměří na konkrétní prověřování trestného činu zanedbání povinné výživy, které postihuje ustanovení § 196 TZ. Cílem bude tedy jasně formulovat postup policejního orgánu při dokumentování a prověřování tohoto protiprávního jednání. Dalším z cílů bude vyhodnocení stávající právní úpravy a její porovnání se slovenskou legislativou.

Bakalářská práce se zabývá nejčastěji porušovanou vyživovací povinností, kterou je vyživovací povinnost rodičů k dítěti. Práce je členěna do několika kapitol. Druhá kapitola seznamuje čtenáře se základní terminologií, aby pochopil institut prověřování zanedbání povinné výživy, včetně rozdílu mezi výživným a vyživovací povinností, jsou zde vysvětleny i další v práci použité pojmy. Třetí kapitola popisuje právní úpravu vyživovací povinnosti. Ve čtvrté a páté kapitole je popsána vyživovací povinnost a její neplnění. Šestá kapitola se zabývá rozbořem trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ a popisem jednotlivých znaků skutkové podstaty trestného činu (dále jen SPTČ) zanedbání povinné výživy a také otázkou sankcionování. Naplněním SPTČ jakoukoliv osobou dojde ke spáchání trestného činu, což s sebou přináší práva a povinnosti stanovené TZ, TR a OZ. Sedmá kapitola se bude zabývat specifikami trestného činu pod názvem Zvláštní ustanovení o trestání dle § 196a TZ,

který byl zakomponován do stávajícího platného TZ zákonem č. 390/2012 Sb., který nabyl účinnosti 1. ledna 2013⁵ a zvláštní ustanovení o účinné lítosti dle § 197 TZ.

Osmá a devátá kapitola se zabývají samotným příjmem trestního oznámení o zanedbání povinné výživy, dalším postupem Policie ČR při jeho prověřování až po způsoby jeho ukončení. Tyto kapitoly jsou koncipovány do podoby návodu, příručky či metodické pomůcky pro policisty při prověřování uvedeného trestného činu. Jsou zde zmíněny i případné komplikace při prověřování. V desáté kapitole jsou srovnány právní úpravy týkající se popisovaného trestného činu ve Slovenské republice (dále jen SR) a v ČR. V následující kapitole jsou potom formou grafického znázornění porovnány některé číselné údaje o zanedbání povinné výživy ve SR a ČR. Závěrečná kapitola se věnuje úvahám a návrhům autora na úpravy v této oblasti.

⁵ ČESKO. Zákon č. 390/2012 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 144. Dostupné z: < <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25232>>.

2 Základní pojmy

Výživným – se rozumí zabezpečování a úhrada potřeb mezi subjekty rodinně-právního vztahu, nejenom tedy zajišťování výživy ve vlastním slova smyslu, ale i uspokojení ostatních hmotných a kulturních potřeb oprávněného subjektu v rozsahu, který je dán odlišně podle jednotlivých druhů vyživovací povinnosti. Výživné může být plněno jednak poskytováním pravidelně se opakujících peněžních dávek, ale může spočívat i v poskytování určitých naturálních plnění, např. bydlení, ošacení, živobytí apod. Za plnění vyživovací povinnosti se pokládá i výkon osobní péče o osobu oprávněného.⁶ Jde především (kromě toho, že je to pojmenování právního institutu vyživování) o označení majetkového souboru (věcí a jiných právních předmětů, o nichž platí, že jsou penězi ocenitelné), který poskytuje jedna osoba druhé proto, aby ji vyživovala, tj. aby uspokojovala její životní potřeby.⁷

Právní úprava je tradičně obecná. Nezná objektivizaci výživného pomocí tabulek, procent apod., neupravuje ani maximální či minimální výživné jako např. slovenská či rakouská právní úprava. Na soudní praxi jsou tak kladeny velké nároky. Vysoká míra obecnosti dává prostor pro zohlednění specifík každého jednotlivého případu, např. existence více vyživovacích povinností, zvýšených nákladů při výživě zdravotně postiženého dítěte aj. Aby byla rozhodnutí předvídatelná, je třeba určitá míra sjednocování soudní rozhodovací praxe.⁸

Vyživovací povinnost – je povinnost hradit životní náklady či zabezpečovat potřeby mezi subjekty rodinně právních vztahů. Tato povinnost bude blíže vysvětlena v samostatné kapitole. Je třeba rozlišovat mezi oběma uvedenými pojmy a tyto vzájemně nezaměňovat.

Povinný – je ten komu byla soudně uložena vyživovací povinnost.

Oprávněný – je ten, k jehož rukám má být výživné hrazeno. K uvedeným pojmům povinný a oprávněný je třeba také zmínit, že v soudním procesu se užívají i jiná označení a to: matka – otec – nezletilé dítě a v případě řízení mezi dospělými: žalobce – žalovaný.

Dítě – je příbuzný v řadě přímé, a to v prvním stupni. Úmluva o právech dítěte (mezinárodní konvence z 20.11.1989 stanovující ekonomická sociální, politická,

⁶ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*, 3.vydání, Masarykova univerzita nakladatelství Doplněk. Brno 2006, str. 247.

⁷ KNAPP, V. *Občanské právo hmotné*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Editor Marta Knappová, Jiří Švestka. Praha: ASPI publishing, 2002, s. 251.

⁸ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. a WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). s. 231.

občanská a kulturní práva dětí) považuje za dítě každou lidskou bytost mladší osmnácti let.⁹ V ČR byla publikována pod č. 104/1991 Sb.

Rodiče dítěte – jsou otec a matka, přitom matka je žena, která dítě porodila. Otcem dítěte je muž, jemuž svědčí jedna ze zákonných domněnek otcovství. Domněnka otcovství svědčí manželce matky, a to až do třístého dne po rozvodu manželství. Za otce se také považuje muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů, a dále muž, který dítě osvojil.¹⁰

OČTR – jedná se o **orgány činné v trestním řízení**, které mají vliv na průběh trestního řízení a kterým zákon k uskutečnění tohoto vlivu dává určitá procesní práva nebo ukládá určité povinnosti. Konkrétně jde o policejní orgány, státní zástupce a soudy.

Pachatel – je trestně odpovědná fyzická osoba, to znamená osoba příčetná a starší 15 let, která svým jednáním naplnila všechny znaky trestného činu.

Podezřelý, obviněný, obžalovaný, odsouzený – ve všech případech se jedná o osoby, proti kterým se vede trestní řízení. Podezřelý je ten, kdo byl zadržen v souladu s ustanovením trestního řádu a dosud proti němu nebylo zahájeno trestní stíhání. Obviněný je ten, proti němuž bylo zahájeno trestní stíhání. Obžalovaným se stává obviněný po nařízení hlavního líčení. Odsouzený je ten, proti němuž byl vydán odsuzující rozsudek, který již nabyl právní moci, nebo pravomocný trestní příkaz.¹¹

Trestný čin, přečin, zločin – trestný čin je protiprávní čin, který je zákonem označený za trestný a vykazuje znaky uvedené v zákoně. Trestné činy se dále dělí na přečiny a zločiny. Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na které TZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které dle TZ nejsou přečiny. Dále rozlišujeme ještě zvlášť závažné zločiny, kdy se jedná o úmyslné trestné činy, na něž TZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.¹²

SPTČ – skutková podstata trestného činu – lze ji definovat jako souhrn typových znaků, kterými se jednotlivé trestné činy od sebe navzájem odlišují. Bude později podrobněji vysvětlena.

⁹ KOVÁŘOVÁ, D. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011, s. 34.

¹⁰ tamtéž

¹¹ Nejvyšší státní zastupitelství ČR, Práva a postavení obviněného. [online]. [cit. 2016-05-31]. Dostupné z: <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/obvinny/prava-a-postaveni-obvinneho>>.

¹² ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5405>>.

Místo spáchání – u trestného činu zanedbání povinné výživy je za místo spáchání považováno jak místo pobytu oprávněné osoby, tak místo pobytu povinné osoby.

Přípravné řízení – § 12 odst. 10 TŘ. Přípravným řízením je myšlen úsek řízení podle TŘ od sepsání záznamu o zahájení úkonu trestního řízení nebo provedení neodkladných nebo neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby nebo jiného ukončení (návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení).¹³

¹³ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 66. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1101>>.

3 Právní úprava

3.1 Historický exkurs

Historicky první zmínka o vyživovací povinnosti se kupodivu netýká dítěte ale ženy. Objevuje se v nejstarším zákoníku tzv. Ur Nammu, pocházejícím z druhého tisíciletí před naším letopočtem. Tento zákoník obsahoval ustanovení, dle něhož rozvedl-li se muž se ženou, je povinen této vyplatit jednu minu stříbra.¹⁴

Na našem území můžeme první zmínku o výživném nalézt v Císařském patentu císaře Františka I. z roku 1811 vydaném pod č. 946/1811 Sb. z.s., s platností od 1.1.1812 pro všechny země rakouského císařství, a to jako vyživovací povinnost otce ve vztahu k dětem. Tato povinnost otců byla zejména k dětem narozeným v manželství.¹⁵

V roce 1949 Národní shromáždění České republiky pod č. 265/1949 Sb. schválilo zákon o právu rodinném, který byl v účinnosti od roku 1960 až do 30. března 1964. Tento zákon ještě vůbec nehovoří o vzájemné povinnosti manželů, ale v § 34 se již objevuje zmínka o vyživovací povinnosti manželů po rozvodu.¹⁶

Od 1. dubna 1964 byl v platnosti pod č. 94/1963 Sb., zákon o rodině (dále jen ZoR), přijatý Národním shromážděním Československé socialistické republiky. Ten byl více než patnáctkrát novelizován a problematika výživného v něm byla upravena v § 85 až 103.¹⁷

3.2 Současná právní úprava

Jednou ze součástí ústavního pořádku ČR je též ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, v níž je též zakotvena ochrana rodiny. Konkrétně v čl. 32 odst. 1 je uvedeno, že rodina a rodičovství jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.¹⁸

Zvýšený zájem na ochraně těchto principů vyplývá také z významných mezinárodních dokumentů. Kromě obecných úmluv (Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní pakt

¹⁴ KOVÁŘOVÁ, D. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011, s. 17.

¹⁵ tamtéž

¹⁶ tamtéž

¹⁷ tamtéž

¹⁸ ČESKO. Zákon č. 2/1993 Sb., usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, částka 1. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5989>>.

o hospodářských, sociálních a kulturních právech a Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod), ve kterých jsou zakotvena základní práva a svobody, je třeba zmínit především Úmluvu o právech dítěte, Evropskou sociální chartu, Evropskou úmluvu o právním postavení dětí narozených mimo manželství či Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen.¹⁹

Dnem 1. ledna 2014 vešel v účinnost zákon č. 89/2012 Sb., OZ. Současná právní úprava vyživovací povinnosti zakotvená v části druhé tohoto zákona, v zásadě obsahově navozuje na úpravy předchozí, zejména na úpravu zakotvenou v ZoR, ve znění jeho tzv. velké novely, provedené zákonem č. 91/1998 Sb. Jedná se především o základní zásady, o vymezení okruhu k výživě povinných i oprávněných, o pravidla pro řešení pořadí jednotlivých druhů vyživovací povinnosti, resp. případných konkurencí, o rozsah vyživovací povinnosti apod.²⁰

Právní úprava vyživovací povinnosti není v OZ soustředěna pouze do jedné hlavy, tak jak tomu bylo v ZOR, ale je rozptýlena do více míst. Např. v hlavě první části druhé se nachází vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely (§ 697) a rozvedenými manžely (§ 760). Hlava druhá část druhá, oddíl třetí se nazývá Rodiče a děti a obsahuje pododdíl 4 s názvem Vyživovací povinnost. Zde je mimo jiné upravena vzájemná vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi (§ 915) ale i vyživovací povinnost mezi dalšími předky a potomky (§ 910), jakož i výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce, resp. těhotné ženě (§ 920).

Občanský zákoník se zabývá i dalšími otázkami úzce souvisejícími s problematikou týkající se zanedbání povinné výživy. Např. v části druhé hlava první díl druhý definuje v § 655 manželství jako trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. V dalších ustanoveních je potom stanoveno za jakých podmínek manželství vzniká, jakým způsobem je uzavíráno, jaké jsou zákonné překážky, kdy je neplatné apod. V dalších dílech jsou mj. specifikovány práva a povinnosti manželů a také otázka zániku a rozvodu manželství. Se vznikem manželství je spojeno i rodičovství. V tomto směru je v OZ též stanoveno, že povinnosti a práva rodičů spojená s osobností dítěte a povinnosti a práva osobní povahy vznikají narozením dítěte a zanikají nabytím jeho zletilosti. Poddodíl 3 se dále zabývá

¹⁹ KUCHTA, J. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 102.

²⁰ HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství*. Komentář. vyd. 4., přepr. a rozš. vyd. Praha: Verlag C. H. Beck, 2009. s. 391.

rodičovskou odpovědností, kdy tato náleží stejně oběma rodičům. Tato odpovědnost dle § 858 OZ zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.

Součástí rodičovské odpovědnosti, jak by se mohlo na první pohled jevit, ovšem není vyživovací povinnost ani právo na výživné. Doba jejich trvání nezávisí na nabytí zletilosti ani svéprávnosti.

Ve svých ustanoveních OZ nezapomíná ani na stav, kdy spolu rodiče nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti, nežijí a nejsou schopni se dohodnout o plnění vyživovací povinnosti k dítěti, nebo sice spolu žijí, ale jeden z nich vyživovací povinnost k dítěti neplní. Není podstatné, zda se jedná o vztah manželský či nikoliv. Jestliže k vzájemné dohodě nedojde, je potřebné zajistit, aby vyživovací povinnost upravil svým rozhodnutím soud.

4 Vyživovací povinnost

Jak již bylo v úvodu předesláno, tato práce se bude zabývat především vyživovací povinností rodičů k dětem, neboť se jedná o nejčastější druh vyživovací povinnosti.

I přes obecnou známost pojmu výživné a povědomí o jeho obsahu, není tento blíže definován v žádné právní normě. Právní úprava výživného vychází ze zásady manželské, rodinné a příbuzenské solidarity.²¹ Aktuálně vyživovací povinnost upravuje OZ. Její rozsah je upraven v rámci rodinného práva v části druhé, v pododdílu 4.

Vyživovací povinnost vzniká ze zákona za splnění podmínek, které zákon předpokládá, v OZ je uložena několika skupinám osob, kdy jejich výčet byl uveden v podkapitole 3.2. Předmětem vyživovací povinnosti je plnění výživného. V OZ se pojem „výživné“ používá ve dvojitým smyslu, jako předmět práva, resp. povinnosti.

Vyživovací povinnost znamená hradit životní náklady či zabezpečovat potřeby mezi subjekty rodinněprávních vztahů. Vyživovací povinnost nepředstavuje jen hrazení výživy, ale též uspokojování ostatních hmotných a kulturních potřeb. Výživné pro dítě má navíc cíl podpořit a zajistit všestranný rozvoj dítěte po stránce fyzické duševní a sociální.²² Z tohoto jasně vyplývá, že nejde jen o finanční plnění ale též o plnění naturální, kterým může být např. zajištění bydlení, ošacení či živobytí ale též i příprava na budoucí povolání.²³ Jde o povinnost péče o oprávněnou osobu a to v komplexním rozsahu.

Obvykle se nevyžaduje, aby vyživovací povinnost a její rozsah byly určeny rozhodnutím soudu.²⁴ V případě, že je takové rozhodnutí vydáno, vychází soud z potřeb oprávněného, kdy tyto zváží a porovná s možnostmi a majetkovými poměry povinného. Nelze stanovit vyživovací povinnost v takové výši, která by již od samého počátku bránila povinnému, aby přes veškerou snahu, svým závazkům dostál.

V případě vyživovací povinnosti rodičů k dětem jsou povinnými osobami rodiče a oprávněnými jejich děti. Oba rodiče přispívají na výživu dle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Je třeba zmínit, že v případě této vyživovací povinnosti není důležité, zda rodiče jsou či nejsou v manželském vztahu. Samotná

²¹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo, 3.vydání, Masarykova univerzita nakladatelství Doplněk. Brno 2006, str. 245.

²² KOVÁŘOVÁ, D. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011, s. 26.

²³ NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*, 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 139

²⁴ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník II. §140-421 komentář*. 1.vydání. Praha : C.H.Beck, 2010, s. 1723.

vyživovací povinnost vzniká u matky narozením dítěte, u otce na základě určení otcovství (vyvratitelné právní domněnky).

Vyživovací povinnost nelze vymezit konkrétním časovým úsekem, neboť nesouvisí přímo s věkem dítěte. Nezaniká automaticky dosažením zletilosti, tedy osmnácti let. Pokud dítě i po dosažení zletilosti studuje a připravuje se tak na budoucí povolání, trvá vyživovací povinnost až do ukončení studia resp. do doby, než je dítě schopno se samostatně živit. Tuto schopnost získává tím, že si po ukončení studia nebo jiné přípravy na povolání najde odpovídající pracovní uplatnění. Na druhou stranu ale může k zániku vyživovací povinnosti dojít i před dovršením osmnáctého roku, a to například tehdy, když dítě nenavštěvuje školu, ukončí svá studia a nechce v nich ani dál pokračovat a nehledá si ani žádné pracovní uplatnění. Další z možností zániku vyživovací povinnosti vůči dítěti je okamžik, kdy dítě uzavře manželství. V takovém případě vzniká vyživovací povinnost mezi manželi a dojde k zániku vyživovací povinnosti rodičů. Existuje však výjimka, která nastává v okamžiku, kdy by oba tito manželé byli studenty.

Vyživovací povinnosti se nelze zbavit jednorázovým zaplacením určité částky oprávněnému dítěti. Jen soud může v některých specifických případech rozhodnout o povinnosti složit peněžní částku pro výživné, které je splatné v budoucnosti. Při samotném rozhodování o výživném a jeho výši zákon přihlíží k tomu, zda je výživné určeno pro dítě zletilé či nezletilé. Zatímco u dětí nezletilých je o výživném rozhodováno bez návrhu a soud může výživné přiznat i za dobu minulou (nejdéle za tři roky zpět), po dosažení zletilosti je soudní řízení zahájeno pouze na návrh zletilého dítěte.²⁵ Do dosažení zletilosti jde částka výživného k rukám rodiče, který má dítě svěřené do péče, nejčastěji je hrazeno ke každému 1. nebo 15. dni v měsíci předem. Po dosažení plnoletosti se pak dítě samo stává účastníkem řízení a výživné je určeno k jeho rukám.

Při stanovení výše výživného se vychází z faktu, že děti mají právo se podílet na životní úrovni svých rodičů. Na jedné straně jsou soudem posuzovány oprávněné potřeby dítěte v souvislosti s jeho věkem, zdravotním stavem, zájmovou činností a dalšími okolnostmi. Na druhé straně je nutno posoudit i skutečné možnosti a schopnosti povinného rodiče. Je třeba posoudit příjem tohoto rodiče, jaký je jeho majetek, zda nemá případně další vyživovací povinnost, přihlíží se i k tomu, v jaké míře o dítě sám pečuje. Soud stanoví výživné tím způsobem, že buď schválí dohodu rodičů

²⁵ KOVÁŘOVÁ, D. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011, s. 44.

o plnění vyživovací povinnosti, jestliže tato dohoda odpovídá zájmům nezletilého dítěte, nebo vydá vlastní rozhodnutí, pokud rodiče či jeden z rodičů neplní dobrovolně svou vyživovací povinnost nebo rozhoduje-li soud o svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů.²⁶ Samotná výše výživného není nijak stanovena, nemá spodní ani horní hranici. Z citace OZ vyplývá, že dítě má právo se podílet na životní úrovni rodičů. Pokud povinný rodič disponuje výjimečnými příjmy, které například v čase rostou, bude růst i výživné na dítě, a to bez ohledu na jeho skutečné životní náklady či potřeby.²⁷ Jestliže to majetkové poměry osoby výživou povinné připouštějí, lze za odůvodněné potřeby dítěte považovat i tvorbu úspor například na náklady spojené s budoucím studiem.

²⁶ Vyživovací povinnost rodičů k dětem – výživné na dítě. [cit. 1.6.2016]. Dostupné z: <<http://www.vyzivne.cz/vyzivovaci-povinnost-rodicu-k-detem>>.

²⁷ KOVÁŘOVÁ, D. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011, s. 35.

5 Neplnění vyživovací povinnosti

Nejobecnějším vyjádřením objektu trestného činu zanedbání povinné výživy je zájem společnosti na zdravém fyzickém, psychickém, morálním i sociálním vývoji rodiny a jejích jednotlivých členů.²⁸ Konkrétně vyjádřeným objektem je potom v OZ (dříve v ZoR) upravené právo na výživu. Pokud tedy rodič úmyslně nebo z nedbalosti neplní svoji vyživovací povinnost, dopouští se trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ. Neplněním vyživovací povinnosti je situace, kdy rodič neposílá výživné nebo když posílá méně nebo když hradí výživné nepravdělně. Povinnost poskytovat pomoc oprávněným osobám při uplatňování nároku dítěte na výživné a při vymáhání výživného, včetně pomoci při podávání návrhu soudu, mají orgány sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Před samotným vymáháním výživného by měla na řadu přijít snaha o domluvu mezi oběma rodiči a až pokud tato domluva není možná, přistoupit k dalším opatřením.

Rodič, který má dítě svěřené do péče, nebo rovněž samotné zletilé dítě, mají tyto možnosti:

- vyzvat povinného rodiče k řádnému placení výživného,
- podat na Policii ČR trestní oznámení,
- není-li výživné stanoveno soudem, pak podat návrh na určení vyživovací povinnosti,
- je-li již výživné určeno soudem, pak podat návrh na provedení exekuce.

Exekuce je nuceným vymáháním dluhu, které exekutor provádí způsoby stanovenými v § 58 zákona č. 120/2001 Sb., Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů. Vymáhání se provádí:

- a) přikázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu, a nepostačuje-li to, pak přikázáním pohledávky z účtu manžela povinného u peněžního ústavu,
- b) přikázáním jiné peněžité pohledávky s výjimkou pohledávky z penzijního připojištění nebo doplňkového penzijního spoření, postižením jiných majetkových práv, srážkami ze mzdy a jiných příjmů, správou nemovité věci nebo pozastavením řidičského oprávnění, nepostačuje-li způsob provedení exekuce podle písmena a),

²⁸ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z.: *České rodinné právo*. Masarykova univerzita a nakladatelství. 3. vydání. Brno 2006. s. 44.

- c) prodejem movitých věcí, prodejem nemovitých věcí, které povinný nepoužívá k bydlení sebe a své rodiny, postižením závodu nebo příkázáním pohledávky z penzijního připojištění nebo doplňkového penzijního spoření, nepostačuje-li způsob provedení exekuce podle písmen a) a b), a
- d) prodejem nemovitých věcí, které povinný používá k bydlení sebe a své rodiny, nepostačuje-li způsob provedení exekuce podle písmen a) až c).²⁹

Náklady exekuce (odměna exekutora, náhrada hotových výdajů, náhrada za ztrátu času při provádění exekuce a další) a náklady oprávněného hradí povinný.

Jak již bylo uvedeno na začátku kapitoly, kromě samotného vymáhání výživného lze na Policii ČR podat trestní oznámení pro podezření z trestného činu zanedbání povinné výživy. Toto bude popsáno v další části práce. Samotné trestní oznámení, hrozba trestního postihu a obava z možných následků mnohdy přiměje povinného k tomu, že svoji povinnost splní.

Dalším faktorem, který může povinného vyjma hrozby exekuce či trestního stíhání motivovat k placení výživného, je skutečnost, že dle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, negativní postoj povinné osoby k placení výživného znamená, že částka živobytí, ze které se vychází při stanovení výše dávky pomoci v hmotné nouzi, bude stanovena na úroveň existenčního minima.³⁰

²⁹ ČESKO. Zákon č. 120/2001 Sb., Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2001, částka 48. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3626>>.

³⁰ ČESKO. Zákon č. 111/2006 Sb., Zákon o pomoci v hmotné nouzi. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2006, částka 37. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4883>>.

6 Rozbor trestného činu zanedbání povinné výživy

Trestný čin zanedbání povinné výživy se nachází v hlavě čtvrté zvláštní části TZ, konkrétně se jedná o ustanovení § 196. Jedná se o trestný čin proti rodině a dětem. Právě trestný čin zanedbání povinné výživy patří mezi nejčastěji páchané trestné činy proti rodině a dětem. Vyživovací povinnost je rovněž upravena v zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství.³¹ Před účinností OZ vyplývala vyživovací povinnost ze ZoR.

Vyživovací povinnost dle ustanovení § 196 TZ:³²

- (1) Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.
- (2) Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.
- (3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, vydá-li činem uvedeným v odstavci jedna nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze.

Samotnou skutkovou podstatu trestného činu je možné definovat jako souhrn typových znaků, kdy tento souhrn jednotlivé trestné činy od sebe navzájem odlišuje. Zmíněnými znaky je potom objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka. Pokud ten, komu byla uložena vyživovací povinnost, si tuto povinnost neplní, může při naplnění všech zákonných znaků dojít z jeho strany ke spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy.

Objekt – TZ výslovně neužívá pojem objekt trestného činu, ale objekt uvádí zejména pod názvem "chráněný zájem". Podle stupně obecnosti rozeznáváme tři druhy objektů trestných činů a to: obecný (rodový) objekt, druhový (skupinový) objekt a individuální objekt. Individuálním objektem trestného činu je jednotlivý zájem, k jehož ochraně je vždy konkrétní ustanovení zvláštní části TZ určeno. Objektem trestného činu zanedbání povinné výživy je nárok na výživu. Není již dále třeba, aby rozsah a samotná vyživovací povinnost byly určeny rozhodnutím soudu. Hmotný

³¹ ČESKO. Zákon č. 115/2006, o registrovaném partnerství. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2006, částka 38. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4884>>.

³² ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5405>>.

předmět útoku resp. okruh osob, jichž se nárok na výživu týká, je již uveden ve 4. kapitole.

Předpokladem pro vznik vyživovací povinnosti je, že existuje rodinně právní poměr, s nímž je tato povinnost spojena.³³

Objektivní stránka – charakterizuje trestný čin z vnějšího pohledu na tento čin. Jedná se o okolnosti, které může člověk vnímat svými smysly. Tato stránka má dále povinné a nepovinné znaky trestného činu. Povinnými znaky jsou: jednání, následek a příčinná souvislost mezi jednáním a následkem. Nepovinnými znaky jsou: místo činu, doba činu, způsob provedení činu, hmotný předmět útoku, použité prostředky, účinek. Jednání je určitý projev lidské vůle vyjádřený navenek aktem směřujícím k jejímu uskutečnění. Trestní právo předpokládá, že jednání se skládá z vnitřní složky (vůle) a vnější složky (projevu vůle). Jednání ve smyslu trestního práva není dáno, chybí-li jedna z těchto složek. Jednání není například dáno tehdy, jestliže někdo konal pod vlivem fyzického násilí, neboť toto vylučuje projev vůle. V případě zanedbání povinné výživy rozlišujeme dvě formy jednání a to neplnění vyživovací povinnosti a úmyslné vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti

Jednání zahrnuje jak úmysl, tak i nedbalost. Následkem rozumíme porušení nebo ohrožení hodnot, které jsou objektem trestného činu.

Subjekt – je možno dále dělit na obecný, speciální a konkrétní a je jím sám pachatel trestného činu, tedy je fyzická osoba, která svým jednáním naplnila všechny znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná. Obecným subjektem může být kdokoliv, speciálním subjektem pachatel se zvláštní způsobilostí či postavením a v případě konkrétního subjektu se jedná o pachatele se zvláštní vlastností. V případě zanedbání povinné výživy jde o subjekt speciální, kdy pachatel má zákonem stanovenou povinnost, kterou neplní.

Předpokladem trestnosti při spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy však je, že povinná osoba je v době, o kterou jde, schopna výživné plnit. Není potřeba, aby trestnímu stíhání předcházel výkon rozhodnutí. Neplnění vyživovací povinnosti je i neplnění v povinném rozsahu. Trestné je tedy i neplnění několika jednotlivých měsíčních dávek, nejméně čtyř. Vyhýbání se plnění povinností je její neplnění spojené s jednáním, kterým se pachatel chce zbavit své povinnosti nebo zmařit vymáhání

³³ NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Nakladatelství Wolters Kluwer ČR. 2010. s. 139.

výživného. Nejčastěji se jedná o případy, kdy pachatel záměrně mění často bez vážných důvodů zaměstnání nebo úmyslně přijme zaměstnání s malým výdělkem.³⁴

Aby byl pachatel trestně odpovědný, musí kromě naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu v době činu dovršit určitý věk (15 let) a být příčetný. Příčetností se rozumí způsobilost být pachatelem trestného činu, pokud závisí na duševních schopnostech pachatele.

Hranice trestní odpovědnosti u trestného činu zanedbání povinné výživy je vymezena na dobu delší než čtyři měsíce. V současné právní úpravě je tato doba výslovně uvedena. Nelze nic jiného, než souhlasit s JUDr. Šámalem, který uvádí, že doba delší než čtyři měsíce je optimální z toho důvodu, že nehrazení výživného po tuto dobu již může mít nepříznivé důsledky pro zajištění potřeb vyživované osoby a odrážet se tak negativně, zejména u dětí, na jejich dalším vývoji.

Trestní odpovědnost pachatelů vzniká i v případě plnění částečného, které nedosahuje stanovené či přiměřené výše. O zanedbání povinné výživy půjde i v případě, kdy povinný bude výživné hradit výživné nepravdělně. Období čtyř měsíců tak nebude naplněno v jedné časové linii, ale v linii přerušované, neboť trestný čin zanedbání povinné výživy trval nepřetržitě po celou dobu, po kterou byl pachatelem udržován protiprávní stav bez ohledu na skutečnost, že během tohoto období došlo k úhradě některé z částek výživného.

Subjektem může být nejen rodič, který má stanovenou vyživovací povinnost a tuto neplní, ale též osoba, která má dítě ve své péči a jeho výživu zanedbává. V praxi bude subjektem v převážné většině případů biologický rodič dítěte, který řádně a včas nehradí výživné, byť i v naturální podobě. Mohlo by se ale i jednat o fakticky pečujícího rodiče, který řádně výživné od druhého z rodičů přijme a toto si ponechá pro svoji potřebu, následkem čehož dojde ve vztahu k potomkovi k zanedbání povinné výživy jeho jednáním.

Subjektivní stránka – charakterizuje trestný čin z hlediska psychiky pachatele. Je založena na vnitřním pohledu pachatele vycházejícího z jeho duševního života. Obligatorním znakem subjektivní stránky trestného činu je zavinění, které má dvě formy: úmysl (§ 4 TZ) a nedbalost (§ 5 TZ). Úmysl se dělí na úmysl přímý a úmysl nepřímý. Nedbalost se dělí na nedbalost vědomou a nedbalost nevědomou.

V případě nedbalostního jednání tak bude chybět přímý záměr pachatele se jednáním dopustit, na rozdíl od úmyslného jednání, kterého se pachatel dopustí po

³⁴ FRYŠTÁK, M. *Trestní právo hmotné - zvláštní část*. Vyd. 2. zcela přeprac. a dopl. Ostrava: Key Publishing, 2009. Právo (Key Publishing). s. 42.

předchozí rozvaze a s tím, že je srozuměn o možnosti ohrožení nebo porušení zájmu chráněného zákonem. Posouzení zavinění u trestného činu zanedbání povinné výživy je součástí prověřování skutku OČTR, o čemž rozhodl nejvyšší soud dne 17.1.2001 svým rozsudkem sp. zn. 5 Tz 298/2000 následovně:

Na zavinění a jeho formu (úmyslné zavinění nebo zavinění z nedbalosti) u trestného činu zanedbání povinné výživy je třeba usuzovat po zhodnocení všech okolností, za nichž byl trestný čin spáchán, a všech provedených důkazů, neboť právní závěr o subjektivních znacích trestného činu se musí zakládat na skutkových zjištěních. Posuzování trestní odpovědnosti přísluší ze zákona jen orgánům činným v trestním řízení, a proto při něm nemohou přebírat názory správních a jiných orgánů.³⁵

Nepostačí tak pouhé posouzení skutku jako nedbalostní či úmyslné. K tomuto závěru lze dojít pouze na základě předchozího zdokumentování formy jednání pachatele.

6.1 Odst. 1 § 196 TZ

Skutková podstata trestného činu zanedbání povinné výživy, která je vymezena v prvním odstavci, zakládá protiprávnost jednání následovně:

- (1) Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

Jedná se o neplacení výživného nebo jiného odpovídajícího plnění ve stanoveném rozsahu po minimální stanovenou časovou jednotku. Oprávněná osoba tak nedostane to, co je obsahem vyživovací povinnosti. Jednotlivé příležitostné plnění, či různé dary a pozornosti nemohou tuto stanovenou vyživovací povinnost nahradit či splnit. Z praxe mohu uvést případ povinného rodiče, který zakoupil dítěti drahou dálkově ovládanou elektronickou hračku a domníval se, že tak částečně svoji vyživovací povinnost splnil a dluh na výživném bude snížen o hodnotu daru. Takovýto dar však nesměruje k uspokojení potřeb dítěte.

Častou obhajobou povinných bývá sdělení o neznámém místě pobytu oprávněné osoby. Takovýto sdělení samozřejmě neznamená zánik trestnosti jejich jednání. K této problematice judikoval Nejvyšší soud České republiky dne 14.11.1995 svým usnesením

³⁵ Rozhodnutí NS. Nejvyšší soud ČR [online]. Brno: Nejvyšší soud ČR, 2012 [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: <http://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/C831C7BF38F5D11DC1257A4E00654587?openDocument&Highlight=0,>.

sp. zn. 2 Tzn 6/95, kde je uvedeno, že: „Odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák. není vyloučena samotnou okolností, že obviněný nevěděl, kde se nachází osoba, které měl platit výživné, jestliže se nesnažil místo jejího pobytu dostupnými prostředky zjistit. Plnění zákonné vyživovací povinnosti totiž nespočívá jen v samotném placení výživného, ale i v tom, že osoba, která je povinna výživné platit, si v takovém případě z vlastní iniciativy zjistí, kde se zdržuje osoba, které má být výživné placeno, pokud je vzhledem k okolnostem toto zjištění pro povinnou osobu dostupné.“³⁶ V současné době elektronických médií a komunikací je taková úloha povinnému značně ulehčena a jeho obhajoba založená na neznámém místě pobytu oprávněného je značně irelevantní

V případě § 196 odst. 1 TZ, jde u subjektivní stránky trestného činu zanedbání povinné výživy o jednu z mála skutkových podstat, kde přichází v úvahu obě formy zavinění, které jsou zde definovány slovy „byť i z nedbalosti“. Jinými slovy řečeno lze tento skutek spáchat jak úmyslně tak i z nedbalosti. V konkrétním případě je nutno příslušnou formu zavinění zjišťovat dokazováním a vyjádřit ji výslovně ve výroku rozhodnutí o vině.³⁷

6.2 Odst. 2 § 196 TZ

Druhá skutková podstata trestného činu zanedbání povinné výživy, je vymezena v druhém odstavci:

- (2) Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

V tomto případě je definována opět čtyřměsíční lhůta, která je nezbytná pro trestnost takového jednání. K tomuto jednání může pachatele motivovat jak případná averze k bývalému partnerovi či manželovi, tak vlastní finanční prospěch, případně snaha zmařit vymáhání výživného nebo se chce úmyslným vyhýbáním zbavit své vyživovací povinnosti.

Termín „úmyslně se vyhýbá“ je vysvětlen v Usnesení Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 1347/2009 z 19.12.2009 a znamená takové jednání povinného, kdy nejen že neplní svoji povinnost vyživovat jiného, ale podniká takové kroky či opatření, aby se

³⁶ HOLUB, M. a kolektiv. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. Praha: Leges, 2011. s. 384.

³⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník II. §140-421 komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s.1731–1732.

této stanovené povinnosti zbavil, případně se snaží zmařit, ztížit nebo oddálit možnost vymáhání nároku na výživné (např. často mění zaměstnání, aniž k tomu má vážný důvod, záměrně vstoupí do pracovního poměru, kde dosahuje podstatně nižšího výdělku než v předchozím zaměstnání, pracuje jen v tzv. sezonních či brigádních zaměstnáních nebo převádí svůj majetek na jiné osoby).³⁸ V případě, že osoba, která má vyživovací povinnost a odpykává si trest odnětí svobody, v němž byla zařazena do práce, bezdůvodně odmítá pracovat nebo si úmyslně přivodí pracovní neschopnost (např. sebepoškozením), lze i takové jednání posoudit jako vyhýbání se vyživovací povinností.³⁹

Přihlíží se i k tomu, pokud se povinný sám nijak nepříčiní o obnovení své vyživovací povinnosti, nesnaží se najít si práci, nenechá se zaevidovat u příslušného úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání nebo nepožádá o příslušnou dávku státní sociální podpory, na kterou mu vznikl právní nárok a neučiní tak z důvodů výlučně spočívajících na jeho straně.⁴⁰

6.3 Odst. 3 § 196 TZ

V případě třetího odstavce se jedná o kvalifikovanou skutkovou podstatu obsahující skutečnosti, které umožňují uložit pachateli vyšší trestní sazbu:

- (3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze.

Současná právní úprava oproti předchozí, jejíž změnu přinesl zákon č. 390/2012 Sb., kterým se změnil TZ, přináší zmírnění hrozící sankce. Dříve pachateli popisovaného jednání hrozil trest s minimální hranicí jeden rok a horní hranicí 5 let. Stejně tak zákon vypustil ze třetího odstavce ustanovení o trestnosti recidivy u tohoto trestného činu. Před touto úpravou bylo možné pachateli uložit vyšší trestní sazbu, byl-li za zanedbání povinné výživy v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

Vydání osoby v nebezpečí nouze znamená, že v důsledku neplnění vyživovací povinnosti pachatelem dojde k situaci, kdy oprávněná osoba by si sama nemohla bez pomoci jiných osob, popř. bez poskytnutí příspěvku od státu, opatřit ani základní

³⁸ Rozhodnutí NS. Nejvyšší soud ČR [online]. Brno: Nejvyšší soud ČR, 2012 [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/152D1C66F0D31BC2C1257A4E00699BC2?openDocument&Highlight=0,>.

³⁹ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010. s. 1732.

⁴⁰ Rozhodnutí NS. Nejvyšší soud ČR [online]. Brno: Nejvyšší soud ČR, 2012 [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: <http://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/8DD0D1EFFDDBB0E0C1257BFA00394D33?openDocument&Highlight=0,>.

prostředky k životu. Rozsah základních prostředků se posuzuje jak objektivně ve vztahu k současné životní úrovni obyvatel, tak i subjektivně, kdy je brán ohled na odůvodněné potřeby oprávněného. Tato okolnost podmiňující vyšší trestní sazbu je naplněna i tehdy, když hrozící nouze byla odvrácena matkou dítěte na úkor uspokojování jejích vlastních potřeb a při mimořádném pracovním vypětí.⁴¹

V praxi se setkáme i s případy, kdy nouzi odvrací, nebo se o to pokouší nejbližší příbuzní. Samotný stav nouze nemusí bezpodmínečně nastat, dostačující je když tento stav hrozí.

U této skutkové podstaty postačí nedbalost. Úmysl pachatele vystavit jiného nebezpečí nouze je možný, o to je pak takové jednání závažnější.

6.4 Ukládání sankcí

Pachateli trestného činu zanedbání povinné výživy lze uložit trest odnětí svobody ve třech různých délkách. V případě nedbalostního jednání u prvního odstavce § 196 TZ se jedná o trest odnětí svobody v maximální délce až na jeden rok, vzhledem k nižší závažnosti jednání pachatele. V praxi se obvykle jedná o osoby dosud netrestané. Při spáchání uvedeného skutku úmyslným jednáním stanoveném ve druhém odstavci, umožňuje TZ uložení trestu odnětí svobody ve výši až dvě léta. Tato vyšší sazba souvisí se závažnějším druhem jednání, které je spojeno s úmyslem pachatele se takového jednání dopustit. V případě naplnění SPTČ u odstavce třetího, kdy pachatel vystaví oprávněnou osobu nebezpečí nouze, se jedná o délku odnětí svobody ve výši od šesti měsíců do tří let.

Výše ukládaného trestu pak plně koresponduje se závažností jednání pachatele, které může mít značný dopad na oprávněnou osobu a to zejména s ohledem na její neschopnost se samostatně vyživovat.

Je třeba též zmínit, že TZ nepočítá se striktním užitím nepodmíněného trestu. Vychází z ustanovení § 55 odst. 2 TZ, kde je výslovně stanoveno, že za trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 nebo 2 lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit jiným trestem.

Je obvyklé, že v praxi tak bývají nejprve ukládány tresty mírnější, se kterými je spojena povinnost pachatele uhradit dlužné výživné.

⁴¹ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010. s. 1733.

7 Zvláštní ustanovení o trestání a zvláštní ustanovení o účinné lítosti v trestním zákoníku

K trestnému činu zanedbání povinné výživy se dále váže § 196a TZ, jehož obsahem je zvláštní ustanovení o trestání a dále také § 197 TZ se zvláštním ustanovením o účinné lítosti.

7.1 Zvláštní ustanovení o trestání

Pachateli trestného činu zanedbání povinné výživy může soud na základě § 196a TZ uložit jako přiměřené omezení, aby se zdržel řízení motorových vozidel. Toto přiměřené omezení soud uloží zejména tehdy, je-li důvodná obava, že povinnost uhradit dlužné výživné bude mařena nebo ztěžována.⁴² K realizaci pak dochází exekucí řídičského oprávnění.⁴³

Uvedeným ustanovením bylo soudu umožněno, aby v případě rozhodování o trestném činu zanedbání povinné výživy navíc uložil jeho pachateli zmíněné přiměřené omezení. V případě, že tak soud rozhodne, pachatel automaticky pozbývá řídičské oprávnění a o jeho navrácení může požádat až v okamžiku, kdy dluh na výživném uhradí.

Odebrat řídičský průkaz rodiči, který si neplní vyživovací povinnost a neplatí výživné, nelze ve všech případech. Pokud rodič řídičské oprávnění potřebuje nezbytně ke své práci nebo výdělečné činnosti, pak řídičský průkaz odebrat nelze.⁴⁴ Jestliže by taková osoba nemohla své povolání vykonávat z důvodu odebrání řídičského oprávnění, je zřejmé, že by jí vznikly další problémy se stanovenou povinností výživné uhradit. Stejně tak by vznikl problém při hledání jiného zaměstnání, a to i přes snahu si jiný zdroj výdělku najít.

V praxi není toto přiměřené omezení příliš využíváno a autor této práce se s jeho uložením dosud neseťkal, přestože na obvodní oddělení Policie ČR jsou zpětně zasílána soudní rozhodnutí jednotlivých případů zanedbání povinné výživy. Navíc se toto

⁴² ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5405>>.

⁴³ ČESKO. Zákon č. 390/2012 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 144. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25232>>.

⁴⁴ Exekuce pozastavením řídičského oprávnění. Epravo.cz [online]. Praha: epravo.cz, 2013 [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/exekuce-pozastavenim-ridicskeho-opravneni-88568.html>>.

přiměřené omezení týká pouze určité skupiny osob, a to řidičů, zatímco osoby bez řidičského oprávnění nejsou tímto omezením nijak postiženy.

7.2 Zvláštní ustanovení o účinné lítosti

S trestným činem zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ souvisí i zvláštní ustanovení o účinné lítosti dle § 197 TZ. Trestní odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy zaniká, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek.⁴⁵

Podstatou účinné lítosti je to, že pachatel trestného činu je touto zákonnou úpravou veden k tomu, aby zamezil škodlivému následku svého jednání, anebo aby takový škodlivý následek napravil s vědomím, že pokud tak skutečně učiní, zákon mu v takovém případě umožňuje beztrestnost.

O zániku trestnosti lze uvažovat vždy až poté, pokud bylo prokazatelně zjištěno, že pachatel se trestného činu zanedbání povinné výživy skutečně dopustil a následným jednáním ve smyslu § 197 TZ odstranil protiprávní stav. Musí být uhrazeno dlužné výživné za celé období, pro které je pachatel v daném okamžiku stíhán. Jestliže by byla uhrazena pouze část dluhu na výživném, nedojde ke splnění podmínek účinné lítosti. K částečnému uhrazení dluhu lze pouze přihlídnout při rozhodování jako k polehčující okolnosti.

Může se stát, že pachatel zajistí úhradu dlužného výživného např. tím způsobem, že požádá o úhradu své rodiče nebo zařídí, aby tak učinila jiná osoba. Musí se však jednat o prokazatelně aktivní přičinění povinného. Musí být prokazatelné, že se tak stalo za jeho účasti, že skutečně o úhradu výživného např. ze stran příbuzných sám požádal. I v takovém případě se pak jedná o projevenou účinnou lítost.

Ustanovení o účinné lítosti lze použít pouze tehdy, jestliže trestný čin zanedbání povinné výživy neměl trvale nepříznivé následky. Takovými následky jsou události a stavy, které již dodatečným splněním vyživovací povinnosti nelze napravit. Bude se jednat o následky na fyzickém či psychickém zdraví, znemožnění přípravy ke studiu či povolání, pro něž měla oprávněná osoba předpoklady.⁴⁶

Zvláštní ustanovení o účinné lítosti je v praxi často užíváno. Obvykle osoba povinná předloží některému z OČTŘ doklad o úhradě dlužné částky. Může se jednat

⁴⁵ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5405>>.

⁴⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník II. §140-421 komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s.1740.

o doklad o bankovním převodu, poštovní složenku či jiné potvrzení. Přesto je nutné ověřit, že na účet osoby oprávněné byla příslušná částka poukázána, případně že částku osobně převzala a že se skutečně jedná o úhradu dluhu na výživném.

8 Trestní řízení ve věci zanedbání povinné výživy na základním organizačním článku Policie ČR

Tato kapitola se bude zabývat vysvětlením skutečností souvisejících s přijetím oznámení o zanedbání povinné výživy a rovněž zde bude popsán další postup policejního orgánu obvodního oddělení Policie ČR při prověřování tohoto oznámení. Jedná se o šetření o trestném činu v rámci přípravného řízení, ve fázi prověřování, to znamená, že jde o postup před zahájením trestního stíhání. Druhou fází přípravného řízení je vyšetřování, kdy toto je realizováno službou kriminální policie a vyšetřování (dále jen SKPV). Podstatou postupu před zahájením trestního stíhání je prověřit skutečnosti důvodně nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin. Toto provádí policejní orgán⁴⁷ a státní zástupce. Policista je zde vázán pokyny státního zástupce.⁴⁸ Tento úsek je upraven TŘ,⁴⁹ hlavou devátou, konkrétně v § 158 - § 159b TŘ. Jedná se o dokazování, tedy o procesně upravený postup orgánů činných v trestním řízení, jehož cílem je důkazy vyhledat, provést je a v neposlední řadě je také správně procesně zajistit. Dokazování probíhá jak v přípravném řízení, tak dále také v řízení před soudem. Dokazování je vedle rozhodování nejdůležitější procesní činností orgánů činných v trestním řízení. Jeho obsahem je složitý komplex procesních postupů těchto orgánů.⁵⁰

V průběhu dokazování jsou zajišťovány konkrétní důkazní prostředky a prováděny výslechy oprávněného, povinného a jiných osob, které by mohly přinést informace, nezbytné pro objasnění prověřované věci. V této fázi by tedy mělo být prostřednictvím úkonů se zúčastněnými osobami, dožádáními a jiným šetřením zjištěno dostatečné množství informací, na jejichž základě by mohlo být ve věci rozhodnuto, zda v trestním řízení pokračovat nebo je ukončit. Státní zástupce může uložit policejnímu orgánu provedení takových úkonů, které je tento orgán oprávněn provést a kterých je třeba k objasnění věci nebo zjištění pachatele, může mu vrátit věc k došetření, rušit jeho nezákonná a neodůvodněná rozhodnutí apod.

⁴⁷ Co je myšleno policejním orgánem viz § 12 odst. 2 trestního řádu.

⁴⁸ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Praha: Leges, 2009. s 425.

⁴⁹ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 66. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1101>>.

⁵⁰ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2015, s. 151.

8.1 Přijetí trestního oznámení

Ve většině případů oznámení o zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ podá osoba oprávněná, avšak není to podmínkou, může tak učinit kdokoliv. Oprávněnou osobou může být např. i již zletilé dítě a s jeho plnou mocí oznámí věc matka tohoto dítěte. Stejně tak nemusí být vždy oprávněnou osobou matka či otec dítěte ale i jiná osoba či příbuzný, kterému bylo dítě svěřeno do péče. Případně může jít i o osobu právnickou - dětský domov. Oznámení nemusí být učiněno osobně, může se jednat též o písemnou formu a lze je podat nejen na Policii ČR ale i na státním zastupitelství. Jelikož v praxi je nejčastěji osobou oprávněnou matka dítěte a osobou povinnou otec dítěte, budou dále využívány termíny oprávněná a povinný.

Při sepisování protokolu o trestním oznámení s oprávněnou, která se dostavila osobně, je povinností policejního orgánu tuto řádně poučit o jejích právech a hlavně o odpovědnosti za vědomě nepravdivé údaje, dále také dle § 8b TŘ o poskytování informací o trestním řízení a osobách na něm zúčastněných. V případě, že o to oprávněná požádá, musí být do jednoho měsíce od oznámení vyrozuměna o učiněných opatřeních.

Po přijetí trestního oznámení a zjištění potřebných údajů od oprávněné provede policejní orgán šetření ve smyslu § 158 odst. 1 TŘ. Následně provede vyhodnocení tohoto šetření a učiní závěr, zda se jedná či nejedná o podezření ze spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy. Dojde-li policejní orgán k závěru, že došlo k spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 TŘ, zahájí úkony trestního řízení a sepíše záznam o zahájení trestního řízení dle § 158 odst. 3 TŘ, kde uvede skutečnosti, pro které řízení zahajuje a způsob, jakým se o nich dověděl.⁵¹ Jde o začátek přípravného řízení. Opis tohoto záznamu je povinen do 48 hodin doručit na státní zastupitelství. Po jeho doručení vykonává nad přípravným řízením dozor určený státní zástupce.

Na základě zjištěných skutečností je třeba se také zabývat předběžnými otázkami. Předběžnou otázkou se rozumí taková otázka, která sama není předmětem prováděného řízení, avšak její vyřešení je předpokladem rozhodnutí o vlastním předmětu řízení. Poněvadž vyřešení takové otázky musí předcházet rozhodnutí o předmětu trestního řízení, nazývají se tyto otázky předběžnými či prejudiciálními.⁵²

⁵¹ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 66. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1101>>.

⁵² ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010. s. 108.

Posuzováním předběžných otázek se zabývá § 9, odst. 1 TŘ: OČTŘ posuzují předběžné otázky, které se v řízení vyskytnou, samostatně; je-li tu však o takové otázce pravomocné rozhodnutí soudu nebo jiného státního orgánu jsou OČTŘ takovým rozhodnutím vázány, pokud nejde o posouzení viny obviněného.⁵³

Především tak půjde o otázku vyživovací povinnosti povinného a její výše. Ve většině oznamovaných případů bývá vyživovací povinnost již v konkrétní výši stanovena rozhodnutím příslušného soudu v rámci občanskoprávního řízení. I když je tímto rozhodnutím výše výživného pevně stanovena, policejní orgán není tímto rozhodnutím vázán do té míry, aby o výši vyživovací povinnosti v prověřovaném období nemohl rozhodnout v rámci posouzení předběžné otázky samostatně. Rozhodnutí pochází z občanskoprávního řízení, nyní jde o posouzení viny pro potřebu trestního řízení. V případě, že by taková otázka již při posouzení viny byla řešena jiným orgánem a nyní by bylo rozhodnuto odlišně, je potřeba se předchozím rozhodnutím řádně zabývat a své rozhodnutí náležitě odůvodnit.⁵⁴

V ustanovení § 9 odst. 2 TŘ je uvedeno: OČTŘ nejsou oprávněny řešit samostatně předběžné otázky týkající se osobního stavu, o nichž se rozhoduje v řízení ve věcech občanskoprávních. Jestliže rozhodnutí o takové otázce nebylo ještě vydáno, vyčkají jeho vydání.⁵⁵

V případě trestného činu zanedbání povinné výživy pak půjde zejména o otázky ve věci rozvodu manželství, určení otcovství, uznání cizích rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech určení otcovství. V případě že je takové rozhodnutí již vydáno, OČTŘ toto rozhodnutí převezmou.⁵⁶

8.1.1 Výslech oprávněné osoby

Po poučení v nezbytném rozsahu následuje samotný výslech. Ten je důležitou písemností, která by měla obsahovat veškeré relevantní informace pro posouzení obsahu oznámení. Při jeho vyhotovení je v první řadě především nutné doložit, že existuje vyživovací povinnost, jejíž zanedbání je předmětem oznámení, že ze strany povinného dochází k jejímu porušování a že k neplnění dochází minimálně po dobu uvedenou

⁵³ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 66. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1101>>.

⁵⁴ ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008. 1. sv. s. 101.

⁵⁵ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 66. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1101>>.

⁵⁶ ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008. 1. sv. s. 102.

v zákoně. Dále je třeba se zaměřit na uvedení konkrétních údajů k osobě povinného, na kterého oprávněná osoba trestní oznámení podává. V případě částečných plateb se uvede kdy, v jaké výši a jakým způsobem byly tyto platby výživného učiněny. Jestliže je vyživovací povinnost stanovena konkrétním rozsudkem, je třeba uvést, který soud tak stanovil, kdy se tak stalo, nabytí právní moci rozhodnutí, spisovou značku, jaká je výše vyživovací povinnosti a koho se vyživovací povinnost týká a k jakému datu má být k rukám oprávněné osoby hrazeno. Dále je třeba uvést, jaký dluh na výživném vznikl oprávněné osobě v důsledku neplnění vyživovací povinnosti povinným.

Je třeba se dotázat na měsíční příjmy a výdaje oprávněné osoby např. za inkaso, elektřinu, stravu, dopravu ale také jaké jsou náklady na jídlo, ošacení, školu, školní družinu, školní pomůcky, obědy či zájmové kroužky. Dále zda výdaje na domácnost hradí sama nebo sdílí domácnost s dalšími osobami, které se rovněž podílejí na nákladech spojených s chodem domácnosti. Oprávněná osoba by se také měla vyjádřit, zda s povinným v této věci komunikuje a zda se k nehrazení výživného vyjádřil.

S oprávněnou je rovněž vyhotoven přehled placení výživného, což je praktická tabulka, kde jsou uvedeny měsíčních platby, a to v položkách stanoveného výživného, uhrazeného a také dlužného výživného. K oznámení o trestném činu zanedbání povinné výživy se přikládá kopie rozsudku, kterým je stanovena vyživovací povinnost a policejní orgán rovněž pořídí, či následně zajistí kopii rodného listu dítěte, případně kopie dalších písemností.

8.1.2 Prověřování

Prověřování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, se provádí před sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 TŘ. V případě prověřování jde o fázi přípravného řízení, kdy policejní orgán zajišťuje a shromažďuje důkazy a další podklady potřebné pro jeho rozhodnutí ve věci. Jsou prováděny výslechy oprávněného, povinného a jiných osob, které by mohly přinést informace, nezbytné pro objasnění prověřované věci. Kromě provedených výslechů je také třeba získat důležité a potřebné informace od různých státních institucí, kdy i na jejich základě lze prověřovaný skutek lépe posoudit a rozhodnout. OČTŘ mohou dle § 8 odst. 1 TZ požadovat součinnost státních orgánů, právnických i fyzických osob a to i bez úplaty. Při prověřování trestného činu zanedbání povinné výživy je obvykle součinnost vyžadována od níže uvedených institucí. Je ale nutné zmínit, že se nejedná o taxativní výčet institucí a také to, že každý oznámení případ má svá specifika. Proto není vždy nutné žádat zprávy od všech institucí. Např. je zcela logické, že pokud je

povinný zaměstnán a bylo tomu tak i v rozhodné době, bylo by nadbytečné žádat na Úřadu práce ČR zprávu o tom, zda není veden v registru jako uchazeč o zaměstnání. Obvykle bývá požadováno následující.

Zpráva z místa bydliště

Dle trvalého pobytu povinné osoby je na příslušný městský či obecní úřad zaslána žádost o zprávu z místa bydliště. Většinou jsou vyžadovány hlavně údaje z evidence přestupků. Již přímo v příslušném formuláři v systému elektronického trestního řízení je předtištěn požadavek na sdělení, kdy a jakého přestupku se povinný dopustil; kdy, kým a s jakým výsledkem bylo projednáno, popř. zda bylo rozhodnutí vykonáno. Lze tak zároveň zjistit, zda se povinný na dané adrese zdržuje, případně zda se jedná o problémovou osobu.

Zpráva z Úřadu práce ČR

V současné době se dá říci, že Úřad práce ČR je stěžejním místem pro získání důležitých informací o povinném. Zjišťujeme, zda byl povinný v prověřovaném období v evidenci uchazečů o zaměstnání, jestli byla povinnému nabízena nějaká zaměstnání, zda byl sám aktivní při hledání zaměstnání, zda doložil zdravotní omezení a také důvod ukončení v evidenci Úřadu práce (zda se nejednalo o sankční vyřazení).

Od 1.1.2012 Úřad práce ČR vede evidenci hmotného zabezpečení (příspěvek pomoci v hmotné nouzi). Tedy se zde dozvíme zda, kdy a v jaké výši bylo poskytováno hmotné zabezpečení, důvod proč hmotné zabezpečení poskytováno nebylo. Příspěvek pomoci v hmotné nouzi se netýká pouze povinné osoby, ale také oprávněné osoby, aby se dalo prokázat, zda nebyla vydána v nebezpečí nouze.

Zpráva od zaměstnavatele

Ve zprávě od zaměstnavatele zjišťujeme od kdy, do kdy byl v dané firmě povinný zaměstnán, jaké bylo jeho předchozí zaměstnání, zda při odchodu řádně rozvázel pracovní poměr, případně kdo je jeho nynější zaměstnavatel. Dále zjišťujeme, jestli zaměstnavateli oznámil, že má vyživovací povinnost, zda je proti němu vedeno exekuční řízení popř., zda nemá jiné platební závazky. Důležitou informací jsou především výdělky za jednotlivé měsíce, jaké byly srážky na výživné, zda nebyl povinný dlouhodobě nemocen, případně zda pobíral nemocenské dávky.

Zpráva od České správy sociálního zabezpečení

Zde zjistíme, zda povinnému není vyplácen invalidní, popřípadě jiný důchod a také všechna oficiální zaměstnání za sledované období.

Zpráva ze živnostenského úřadu

Uvedený úřadem jsou poskytovány údaje o provozování živnostenské činnosti jednotlivých osob. Zjistíme tak zda povinný vlastní platný živnostenský list a tedy, že se jedná o osobu samostatně výdělečně činnou (dále jen OSVČ).

Zpráva z finančního úřadu

Na základě podepsaného zproštění povinnosti zachovávat mlčenlivost povinným je možné si od uvedeného úřadu vyžádat písemnosti týkající se přiznání k dani z příjmu fyzických osob za konkrétní rok a tak zjistit příjmy povinného v rozhodném období.

Zpráva lékaře

Pokud byl povinný v rozhodné době v pracovní neschopnosti, je nutno toto tvrzení prověřit. Prověřit dané tvrzení může pouze odborník, tedy lékař. Aby však nám lékař mohl tyto informace sdělit, je třeba od povinného získat souhlas se zproštěním mlčenlivosti zdravotnických pracovníků a následně si vyžádat zprávu od lékaře.⁵⁷ Jestliže takové posouzení nelze vyhotovit či je nedostačující, přichází v úvahu přibrání znalce ve smyslu § 105 odst. 1 TŘ k vypracování znaleckého posudku z oboru zdravotnictví.

Zpráva z místa výkonu trestu odnětí svobody

Tato zpráva je tehdy, je-li zjištěn pobyt povinného ve výkonu trestu odnětí svobody v posuzovaném období. Informaci o období a místu výkonu trestu lze zjistit elektronickým dotazem do evidence vězňů. Pokud touto informací disponujeme, vyžádáme od Vězeňské služby České republiky zprávu o tom, ve které věznici byl povinný umístěn, zda nahlásil svoji vyživovací povinnost a zda vykonával po dobu pobytu zaměstnání. V případě že ano, jaký byl jeho měsíční výdělek a zda a v jaké výši byly zasílány částky výživného oprávněné osobě. Pokud se ze zprávy zjistí, že povinný vyživovací povinnost oznámil, ale nebylo pro něho nalezeno zaměstnání, nepočítá se tato doba do prověřovaného období pro potřebu trestního řízení, neboť k této situaci došlo nezávisle na jeho vůli.

⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.9.2012, sp. zn. 5 Tdo 1049/2012-23 In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit 30.5.2016], ASPI ID: JUD223176CZ.

Vyžádané zprávy nejsou jedinými podklady pro trestní řízení. Je třeba zajistit i potřebná soudní rozhodnutí s vyznačením nabytí právní moci, pokud byla vydána (rozsudek o rozvodu, rozsudek o stanovení výživného, popřípadě další rozsudky o snížení či zvýšení výživného). Mezi další podklady patří rodný list dítěte, na které se vztahuje vyživovací povinnost. V případě, že dítě, vůči kterému povinný rodič výživné naplatí je studentem odborného učiliště, střední školy nebo studuje vysokou školu, je nezbytné zajistit doklad o daném studiu a potvrdit tak, že se soustavně připravuje na výkon budoucího zaměstnání. V neposlední řadě je třeba také zajistit kopie dokladů o zaplacení výživného povinným, případně doklad o zpětném uhrazení celého dlužného výživného.

Každý prověřovaný skutek o zanedbání povinné výživy má svá specifika. Ne všechny případy jsou, z hlediska prověření a následného zpracování, případy jednoduchými. Mnohdy se jedná o prověřování administrativě i časově náročnější. Problematické může být např. hledání samotné osoby povinného, neboť údaje v evidencích osob ne vždy odpovídají skutečnosti. Nepodaří-li se zjistit místo, kde se povinný zdržuje, bývá na základě souhlasu státního zástupce vyhlášeno pátrání k zadržení této osoby. Problematickým může být i vyhledání zaměstnavatele, prokazování výše příjmů povinného, jeho majetkových poměrů a dalších rozhodných skutečností. Může být prověřováno oznámení, kdy jedna ze stran vyživovacího vztahu (povinná či oprávněná osoba) je občanem ČR a druhá je občanem cizího státu nebo na jeho území žije. Pro tyto případy je ČR vázána mnoha dvoustrannými i mnohostrannými mezinárodními smlouvami.⁵⁸

Samotný TR v části čtvrté, hlavě XXV. upravuje postup právního styku s cizinou. Při právním styku s cizinou je nutné pořizovat překlady písemností, jejichž vyhotovení nejen, že prodlužuje celkovou dobu prověřování, ale jedná se i o ekonomicky nákladnou záležitost.

Problematika vymáhání výživného v cizině je také jednou z činností Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, který sídlí v Brně. Toto vymáhání je realizovatelné jen na základě vykonatelného rozhodnutí zahraničního nebo českého soudu, které konkrétní osobě placení výživného ukládá.

⁵⁸ Např. New Yorská úmluva o vymáhání výživného v cizině ze dne 20.6.1956, jejíž text je publikován pod č. 33/1959 Sb. a Haagská úmluva o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem ze dne 15.4.1958, která je u nás publikována pod č. 14/1974 Sb.

8.1.3 Výslech povinné osoby

Výslechem povinné osoby zjišťujeme konkrétní informace, na jejichž základě lze posléze komplexně posoudit prověřovanou událost. Dříve, než je tento výslech uskutečněn, je nutné zjistit a prověřit skutečnosti uvedené v trestním oznámení a rovněž obstarat potřebné písemnosti (např. rozsudky). Samotný výslech povinného nemusí bezprostředně navazovat na výslech oprávněné osoby, neboť z taktického hlediska je mnohdy vhodnější nejprve provést určité dokazování. Tímto může policejní orgán získat bližší informace o osobě povinného a také výhodu při vedení následného výslechu. Mnoho informací lze získat i prostřednictvím výpočetní techniky a v ní dostupných informačních systémů. Prakticky okamžitě lze např. prostřednictvím elektronického trestního řízení zajistit opis rejstříku trestů, který je zároveň součástí spisového materiálu.

Protože je při tomto získávání informací využito elektronických médií přímo na příslušném obvodním oddělení Policie ČR, odpadají další ekonomické náklady na papíry, obálky, poštovné apod. Rovněž další případné dotazy na některé instituce a úřady jsou zasílány na jejich datové schránky a vzájemná komunikace probíhá jejich prostřednictvím.

Poté, co se povinný dostaví na základě předvolání na příslušné obvodní oddělení Policie ČR, přistoupíme k jeho výslechu.

Povinného je třeba ještě před samotným sepsáním jeho výpovědi náležitě poučit, kdy svým podpisem následně stvrdí, že byl s poučením seznámen. Je nutné jej též poučit i dle § 197 TZ. Ve vlastní výpovědi pak povinný uvede, zda si je vědom své vyživovací povinnosti, koho se tato vyživovací povinnost týká, zda zná soudní rozhodnutí a za jakých podmínek a jakou částku má hradit. Dále se vyjádří k okolnostem, proč si vyživovací povinnost neplní, případně zda, v jakém období a v jakých částkách běžné výživné hradil a zda toto může nějakým způsobem doložit. Platby je možné prokázat kopiemi složenek, výpisem z účtu, potvrzením o osobním předání. Dále je třeba se ho dotázat, jaké jsou jeho veškeré příjmy, ale také jaké jsou jeho výdaje, zda žije sám nebo sdílí s někým domácnost, zda pobírá nějaké sociální dávky nebo podporu v nezaměstnanosti. V případě, že ve společné domácnosti žije s dalšími osobami, měl by povinný uvést, jakým způsobem se o ně stará a zda jsou tyto osoby zaměstnány, popřípadě jaké jsou jejich příjmy a zda i ony přispívají na chod společné domácnosti.

Pokud byla povinná osoba v rozhodné době zaměstnána, je třeba, aby uvedla konkrétního zaměstnavatele, délku zaměstnání, výši platu, zda zaměstnavatel věděl o její vyživovací povinnosti a zda měla v této souvislosti srážky z platu. Povinný sice může uvést konkrétního zaměstnavatele i výši příjmu, přesto je nutné tyto údaje ověřit. Zároveň je třeba, aby osoba uvedla, zda má ještě nějaké jiné finanční závazky a pokud ano, jaké.

Povinný by se měl také vyjádřit k tomu, zda byl v období neplnění vyživovací povinnosti v pracovní neschopnosti, či se dlouhodobě neléčí s nemocí nebo úrazem, které mu brání vykonávat zaměstnání a tím tak získávat prostředky na obživu.

Občanský zákoník v ustanovení § 916 pamatuje i na případy, kdy povinný neprokáže své příjmy předložením všech listin a dalších podkladů. Pak se má za to, že průměrný měsíční příjem této osoby činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu. V současné době je tímto právním předpisem zákon o životním a existenčním minimu.⁵⁹

⁵⁹ ČEPICOVÁ, K. *Nejčastější právní situace: rádce pro každý den*. 1. vyd. Brno: Edika, 2014. s. 38.

9 Způsoby ukončení prověřování trestného činu zanedbání povinné výživy

Prověřování u trestného činu zanedbání povinné výživy je končeno těmito způsoby:

- (1) odložením věci s odůvodněním, že daný skutek se nestal, resp. nebyl spáchán,
- (2) ukončením věci ve zkráceném přípravném řízení (dále jen ZPŘ),
- (3) předáním celé věci s návrhem na zahájení trestního stíhání na SKPV.

Většina prověřovaných skutků je na místním oddělení Policie ČR ukončena prvními dvěma způsoby a jen malé procento případů končí předáním celé věci na SKPV.

9.1 Odložení nebo jiné vyřízení věci

K odložení věci dle ustanovení § 159a, odst. 1 TŘ přistoupí policejní orgán tehdy, jestliže nejde ve věci podezření z trestného činu, státní zástupce nebo policejní orgán věc odloží usnesením, jestliže není na místě vyřídit věc jinak.⁶⁰ Takovým vyřízením může být buď odevzdání věci příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo jiného správního deliktu, nebo odevzdání věci jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání.

Tímto způsobem je prověřování ukončeno například v případě, kdy policejní orgán zjistí, že jednáním osoby povinné nebyla naplněna SPTČ zanedbání povinné výživy. Během prověřování například vyjde najevo, že neplnění vyživovací je ve skutečnosti kratší než zákonem stanovené čtyři měsíce, případně je celá dlužná částka povinnou osobou uhrazena. Tím tato osoba splnila podmínky o účinné lítosti stanovené v § 197 TZ a nelze ji trestně stíhat.

Věc může být státním zástupcem nebo policejním orgánem před zahájením trestního stíhání odložena i dle ustanovení § 159a odst. 2 TŘ, a to v případě, že je trestní stíhání nepřipustné podle § 11 TŘ.⁶¹

Dále může být věc odložena dle ustanovení § 159a odst. 3 TŘ, kdy státní zástupce nebo policejní orgán může věc před zahájením trestního stíhání usnesením

⁶⁰ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 66. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1101>>.

⁶¹ tamtéž

odložit, je-li trestní stíhání neúčelné vzhledem k okolnostem uvedeným v § 172 odst. 2 písm. a) nebo b) TŘ.⁶²

Rovněž je možné odložit věc dle § 159 odst. 5 TŘ tehdy, pokud se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání (§ 160). Pominou-li důvody odložení, trestní stíhání zahájí.

Vypracované usnesení o odložení věci musí být doručeno poškozenému a do 48 hodin též státnímu zástupci. Proti usnesení o odložení je přípustná stížnost, která má odkladný účinek.

9.2 Zkrácené přípravné řízení

Trestný čin zanedbání povinné výživy je typickým trestným činem, kde ve většině případů jsou splněny podmínky, které umožňují, aby ve věci bylo vedeno ZPŘ.⁶³

Tento postup je upraven v trestním řádu v hlavě X. s názvem Zahájení trestního stíhání, další postup v něm a ZPŘ. Blíže pak o něm pojednává oddíl 8 s názvem ZPŘ, a to v ustanovení § 179a - § 179h TŘ.⁶⁴ Na toto řízení navazuje ustanovení o zjednodušeném řízení před samosoudcem podle § 314b TŘ a následující.⁶⁵

Cílem ZPŘ je co nejrychleji postavit obviněného před soud a dosáhnout ve věci rozhodnutí v co nejkratší lhůtě⁶⁶ a koná se o trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Aby ve věci mohlo být vedeno ZPŘ, je potřeba, aby podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání a lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy bylo policejním orgánem podezřelému sděleno z jakého spáchání skutku je podezřelý, postavit před soud. Základní lhůtu může státní zástupce prodloužit, avšak nejdéle o 10 dnů.⁶⁷

⁶² ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 66. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1101>>.

⁶³ tamtéž

⁶⁴ tamtéž

⁶⁵ tamtéž

⁶⁶ FRYŠTÁK, M. *Trestní právo hmotné - zvláštní část*. Vyd. 2. zcela přeprac. a dopl. Ostrava: Key Publishing, 2009. Právo (Key Publishing). s. 96.

⁶⁷ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 66. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1101>>.

ZPŘ je v praxi konáno jak na obvodních odděleních Policie ČR, tak i na útvech SKPV.

Jinak řečeno, jestliže má policejní orgán k dispozici již všechny potřebné písemnosti potvrzující, že se daný skutek stal a že se ho dopustila osoba povinná, sdělí této osobě podezření z trestného činu zanedbání povinné výživy. O sdělení podezření pojednává konkrétně ustanovení § 179b, odst. 3 TŘ. Od této chvíle se již jedná o osobu podezřelou.

Podezřelému je jedno vyhotovení předáno a ten stvrdí den a hodinu převzetí svým podpisem. Opis záznamu o sdělení podezření je zaslán do 48 hodin též státnímu zástupci. Sdělení podezření musí předcházet následnému sepsání protokolu o výslechu osoby podezřelé. V daném okamžiku je provedeno poučení podezřelé osoby o jejích právech a při sepisování vlastní výpovědi jsou nejdříve uvedeny skutečnosti týkající se osoby podezřelé, jejího zdravotního stavu, zda je schopna plně chápat smysl a úkony trestního řízení, případně zda v době výslechu není pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek a také, zda je ochoten a schopen vykonávat obecně prospěšné práce. Dále se pak podezřelá osoba vyjádří ke skutečnostem, které jsou jí kladeny za vinu respektive ke skutečnostem uvedeným ve sdělení podezření. Další možností je, že na základě předchozího poučení využije osoba svého práva a nebude vypovídat.

V konečné fázi je policejním orgánem vyhotovena zpráva o výsledku ZPŘ dle ustanovení § 179c odst. 1 TŘ. V ní pak policejní orgán shrne, jaký trestný čin je spatřován ve skutku, pro který bylo podezřelé osobě sděleno podezření a jaké důkazy toto podezření odůvodňují. Společně s touto zprávou předá celý spisový materiál na příslušné státní zastupitelství.

9.3 Postoupení spisu na SKPV

Pokud v průběhu prověřování vyjde najevo, že v dané věci nejsou dány důvody k vedení ZPŘ, postoupí policejní orgán spisový materiál na SKPV společně s návrhem na zahájení trestního stíhání podezřelé osoby dle § 160 TŘ.

Okolnosti, za nichž nelze ZPŘ konat nebo v něm pokračovat, jsou uvedeny přímo v TŘ, a to v § 179f odst. 1. Nelze tak konat, jestliže:⁶⁸

- a) je dán důvod vazby a nejsou splněny podmínky pro předání zadrženého podezřelého spolu s návrhem na potrestání soudu, nebo
- b) jsou dány důvody pro konání společného řízení o dvou a více trestných činech, a alespoň o jednom z nich je třeba konat vyšetřování.

⁶⁸ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 66. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1101>>.

10 Srovnání právní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy ve SR a v ČR

Na Slovensku i po rozpadu Československa a vzniku dvou samostatných států k 1.1.1993 platil po určitou dobu „společný“ trestní zákon z doby bývalého státu, tedy zákon č. 140/1961 Sb. Používána a dále rozvíjena byla i dosavadní judikatura. Podobně jako v České republice i na Slovensku však probíhaly rekodifikační práce s cílem nahradit dosavadní úpravu novou. Ty vyústily v přijetí zákona č. 300/2005 Z.z., trestný zákon⁶⁹ (dále jen STZ) a zákona č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok⁷⁰ (dále jen STP) s účinností od 1.1.2006.

Nejdůležitějším právním předpisem, který upravuje vyživovací povinnost ve SR je nadále Zákon č. 36/2005 Z.z., zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (dále jen SZoR). Rovněž i v tomto zákoně není vyživovací povinnost rodičů vůči dětem jediným druhem vyživovací povinností, i když v rodinněprávních věcech představuje jedno z nejfrekventovaněji uplatňovaných práv na dobu po rozvodu.

SZoR v § 62 deklaruje, že vyživovací povinnost rodičů k dětem je jejich zákonná povinnost, kdy oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Dítě má právo podílet se na životní úrovni rodičů. Jsou zde i specifická ustanovení jako např. že každý rodič bez ohledu na svoje schopnosti, možnosti a majetkové poměry je povinný plnit svoji vyživovací povinnost v minimálním rozsahu ve výši 30 % ze sumy životního minima na nezaopatřené nezletilé dítě. Zmíněných 30 % životního minima činí cca 28 €, kdy tuto minimální částku je rodič povinen platit za všech okolností, bez ohledu na tíživou finanční situaci, v níž se nachází.

Stejně jako v ČR i ve SR vyživovací povinnost nezaniká plnoletostí dítěte ale okamžikem, kdy je dítě schopno se samostatně žít. Rovněž další ustanovení SZoR jsou koncipována obdobně jako ustanovení zakotvená v ČR v OZ.

I ve SR zanedbání povinné výživy ze strany rodičů vůči dětem naplňuje skutkovou podstatu trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 207 STZ. Tento trestný čin je uveden v třetí hlavě zvláštní části STZ a jedná se o trestný čin proti rodině a mládeži. Nutnost trestního postihu rodičů za jejich nedostatečnou péči o výchovu a výživu dětí vyplývá též ze slovenské ústavy. Podle článku 41 slovenské ústavy je

⁶⁹ SLOVENSKO. Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon. In *Zbierka zákonov národnej rady Slovenskej republiky*. 2005, částka 129. Dostupné z: <<http://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/60422/1/2>>.

⁷⁰ tamtéž

manželství, rodičovství a rodina pod ochranou zákona. Zaručuje se zvláštní ochrana dětí a mladistvých. O významu ochrany rodiny a mládeže svědčí zařazení trestného činu zanedbání povinné výživy do III. hlavy STZ, kdy v předcházející právní úpravě byl zařazen až do hlavy VI.⁷¹ Je třeba upřesnit, že po zániku ČSFR platil v ČR i SR nadále zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Ve Slovenské republice až do konce roku 2005, kdy byl od 1. ledna 2006 nahrazen novým trestním zákoníkem – současným STZ.

Ani ve SR není nutné, aby vyživovací povinnost a její rozsah byly stanoveny soudně. Judikatura týkající se obsahu a rozsahu výživného je ve SR velmi podobná judikatuře české.

Paragraf 207 STZ upravuje SPTČ následovně:⁷²

- (1) Kto najmenej tri mesiace v období dvoch rokov neplní, čo aj z nedbanlivosti, zákonnú povinnosť vyživovať alebo zaopatrováť iného, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.
- (2) Kto sa najmenej tri mesiace v období dvoch rokov úmyselne vyhýba plneniu svojej zákonnej povinnosti vyživovať alebo zaopatrováť iného, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.
- (3) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 aleb 2o
 - a) a vydá oprávnenú osobu do nebezpečenstva núdze,
 - b) závažnejším spôsobom konania, alebo
 - c) hoci bol v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch za taký čin odsúdený alebo z výkonu trestu odňatia slobody uloženého za taký čin prepustený.

Na rozdiel od české právní úpravy, kde se vyžaduje určitá soustavnost v neplnění či vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti po dobu delší než čtyři měsíce, je ve SR předpokladem trestnosti činu neplnění vyživovací povinnosti nebo vyhýbání se jejímu plnění po dobu nejméně třech měsíců, bez ohledu na to, zda následovaly přímo po sobě nebo s přerušováním, vyžaduje se však, aby se tak stalo v období dvou kalendářních let do oznámení obvinění.⁷³

⁷¹ IVOR, J. a kol. *Trestné právo hmotné: Osobitná časť*. Prvé vydanie. Bratislava : Jura Edition. 2006. s. 118.

⁷² SLOVENSKO. Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon. In *Zbierka zákonov národnej rady Slovenskej republiky*. 2005, částka 129. Dostupné z: <<http://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/60422/1/2>>.

⁷³ ŽILINKA, M. *Trestný čin zanedbania povinnej výživy a podmienčné zastavenie trestního stíhania*. Trestněprávní revue. 2009. č. 8. str. 235.

Proti českému ustanovení § 196 TZ je slovenské ustanovení § 207 STZ v případě zanedbání povinné výživy přísnější. Jednak, co se týká doby neplacení výživného uváděné v prvních odstavcích příslušných paragrafů (§ 196 TZ a § 207 STZ) a dále pak ve výši trestu, kdy STZ uvádí trest odnětí svobody až na dva roky oproti české úpravě, kde je trestní sazba jeden rok. Rovněž ve druhém odstavci se výše trestu liší, kdy ve SR lze uložit trest odnětí svobody až na tři roky, zatímco v ČR pouze na dva roky. Dle třetích odstavců lze ve SR pachatele zanedbání povinné výživy potrestat odnětím svobody na jeden až pět let, v ČR na 6 měsíců až 3 léta. Stav nebezpečí nouze uváděný v § 207, odst. 3, písm. a) STZ je vysvětlován obdobně jako v ČR. Jde o situaci, kdy oprávněná osoba není schopna si zajistit základní prostředky k životu bez pomoci jiné osoby nebo pomoci státu a jeho orgánů. Slovenská právní úprava obsahuje navíc v písm. b) citovaného paragrafu další kvalifikační znak, kterým je skutečnost, že tento trestný čin byl spáchán závažnějším způsobem konání. Formy závažnějšího způsobu konání jsou vysvětleny v § 138 STZ. Jedná se např. o páčání trestného činu po delší dobu, surovým nebo trýznivým způsobem, využitím tísně, nezkušenosti, odkázanosti anebo podřízenosti, porušením důležité povinnosti uložené pachateli podle zákona aj. Je pravda, že u trestného činu zanedbání povinné výživy lze uvažovat pouze o některých formách závažnějšího způsobu konání.

Rovněž i ve SR upravuje STZ podmínky zániku trestnosti trestného činu zanedbání povinné výživy projevením účinné lítosti. Podmínky účinné lítosti jsou definovány v § 86, odst. 1, písm. a) a b) STZ.⁷⁴

Trestnost trestného činu zaniká aj vtedy, ak ide o trestný čin:

- a) zanedbania povinnej výživy podľa § 207, ak trestný čin nemal trvalo nepriaznivé následky a páchatel svoju povinnosť dodatočne splnil skôr, než sa súd odobral na záverečnú poradu,
- b) zanedbania povinnej výživy podľa § 207, ak úrad práce, sociálnych vecí a rodiny poskytol oprávnenému náhradné výživné podľa osobitého predpisu v plnej výške podľa rozhodnutia súdu o výživnom, ak trestný čin nemal trvalo nepriaznivé následky a páchatel úradu práce, sociálnych vecí a rodiny uhradil náhradu za poskytnuté náhradné výživné, skôr než sa súd odobral na záverečnú poradu.

⁷⁴ SLOVENSKO. Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon. In *Zbierka zákonov národnej rady Slovenskej republiky*. 2005, časťka 129. Dostupné z: <<http://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/60422/1/2>>.

Zánik trestnosti uvedeného trestného činu dle písmene a) citovaného paragrafu je stejný jako v ČR. Další alternativa v STZ je pak stanovena pod písmenem b), kde se jedná o situace, kdy úřad práce, sociálních věcí a rodiny poskytl oprávněně osobě náhradní výživné podle zvláštního právního předpisu. Tímto předpisem je zákon č. 452/2004 Z.z., o náhradnom výživnom v platnom znení.⁷⁵

Nejdůležitějším právním předpisem, který upravuje vyživovací povinnost ve SR je nadále Zákon č. 36/2005 Z.z., zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (dále jen SZoR). Rovněž i v tomto zákoně není vyživovací povinnost rodičů vůči dětem jediným druhem vyživovací povinností, i když v rodinněprávních věcech představuje jedno z nejfrekventovaněji uplatňovaných práv na dobu po rozvodu.

SZoR v § 62 deklaruje, že vyživovací povinnost rodičů k dětem je jejich zákonná povinnost, kdy oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Dítě má právo podílet se na životní úrovni rodičů. Jsou zde i specifická ustanovení jako např. že každý rodič bez ohledu na svoje schopnosti, možnosti a majetkové poměry je povinný plnit svoji vyživovací povinnost v minimálním rozsahu ve výši 30 % ze sumy životního minima na nezaopatřené nezletilé dítě. Zmíněných 30 % životního minima činí cca 28 €, kdy tuto minimální částku je rodič povinen platit za všech okolností, bez ohledu na tíživou finanční situaci, v níž se nachází.

Stejně jako v ČR i ve SR vyživovací povinnost nezaniká plnoletostí dítěte ale okamžikem, kdy je dítě schopno se samostatně žít. Rovněž další ustanovení SZoR jsou koncipována obdobně jako ustanovení zakotvená v ČR v OZ.

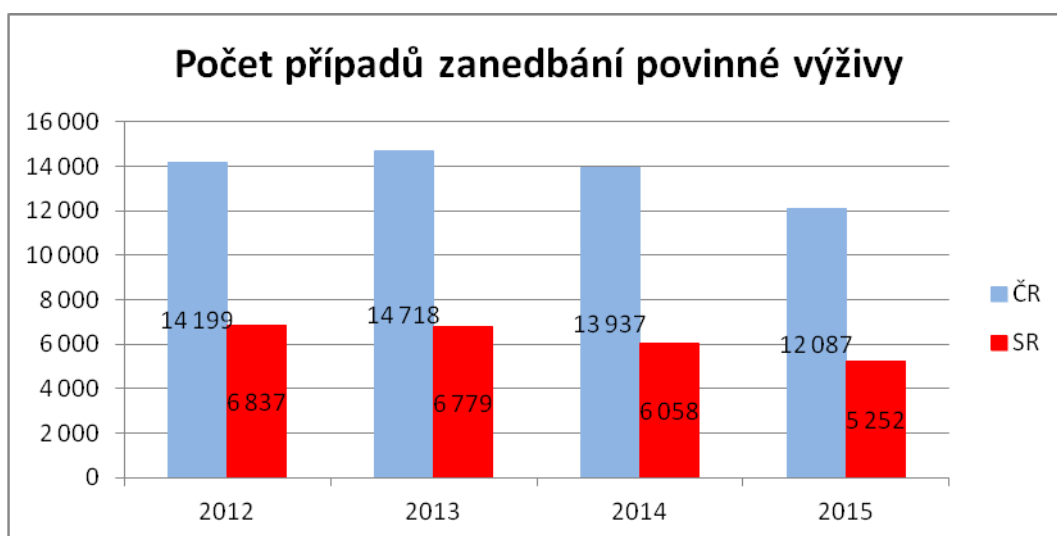
⁷⁵ SLOVENSKO. Zákon č. 452/2004 Z.z., o náhradnom výživnom. In *Zbierka zákonov národnej rady Slovenskej republiky*. 2004, částka 193. Dostupné z: <<http://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/58485/1/2>>.

11 Statistická analýza

Z praktického důvodu lepší orientace ve věci zanedbání povinné výživy je přiloženo několik zpracovaných grafů, které se týkají kriminality tohoto trestného činu. První dva grafy přináší i komparaci se SR. Bohužel se nepodařilo zajistit další údaje ze SR pro porovnání v dalších grafech.

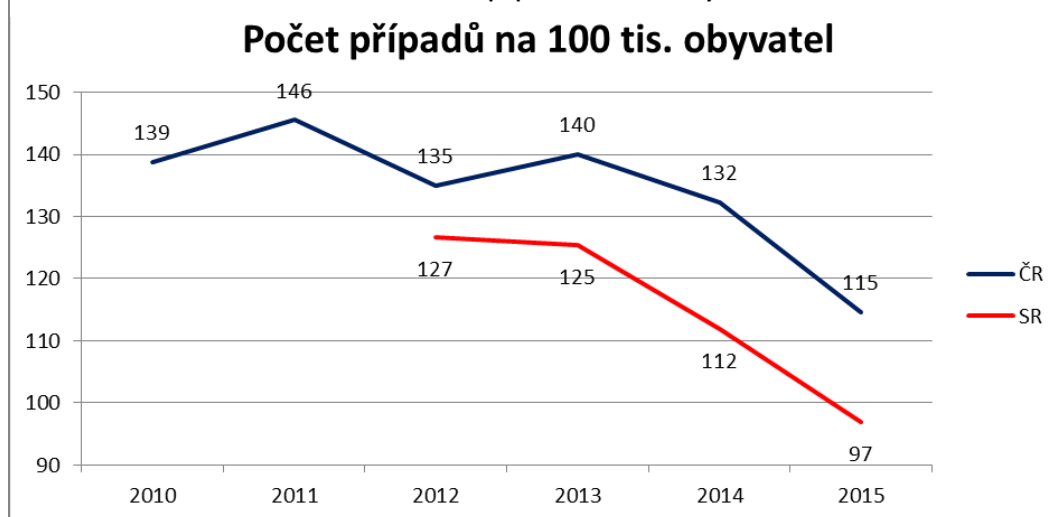
Při jejich zpracování bylo vycházeno ze statických dat za období od roku 2010 – 2015, pouze v prvním případě se jedná o roky 2012 – 2015 (starší údaje nebyly k dispozici).

Obrázek 1: Počet případů zanedbání povinné výživy



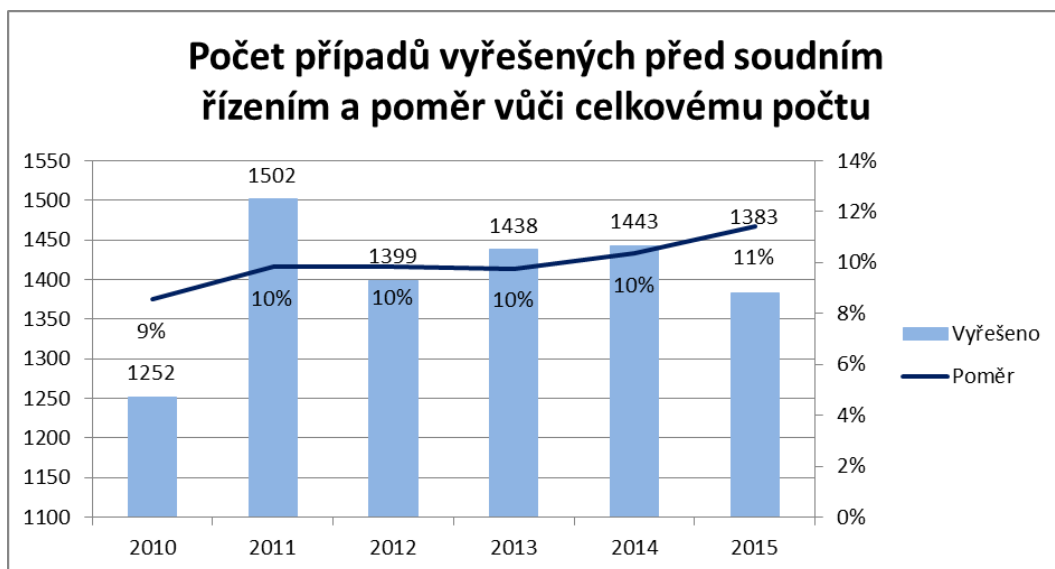
Průměrný počet případů zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ za období 2012 - 2015 činí v ČR 13 735,25, ve SR je tento průměr 6 231,50 případu. Graf nám názorně dokládá, že zejména v posledních letech dochází v obou zemích k poklesu tohoto trestného činu.

Obrázek 2: Počet případů na 100 tis. obyvatel



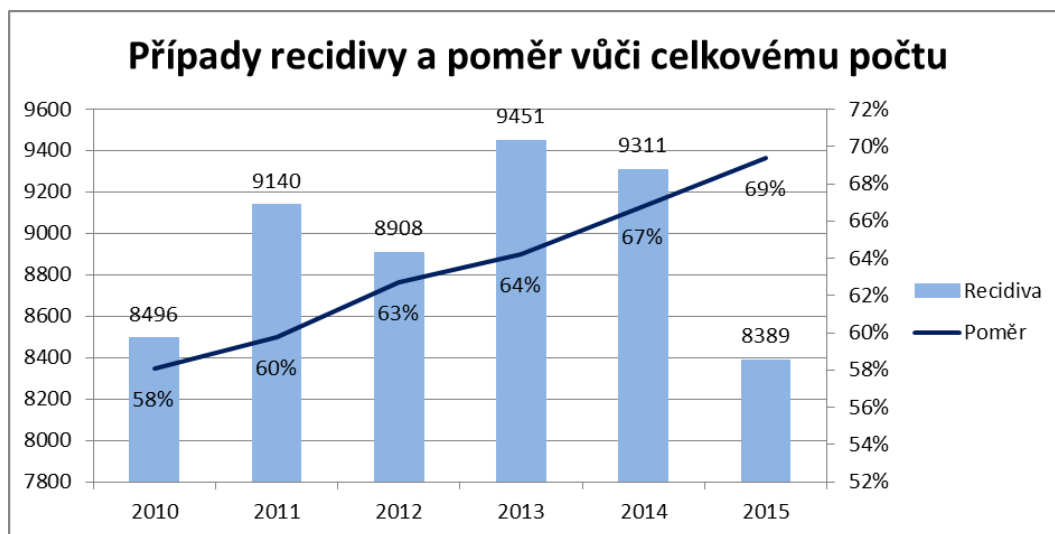
Počet případů v ČR a SR klesá jak absolutně (celkový počet případů), tak relativně (počet případů na počet obyvatel).

Obrázek 3: Počet případů vyřešených před soudním



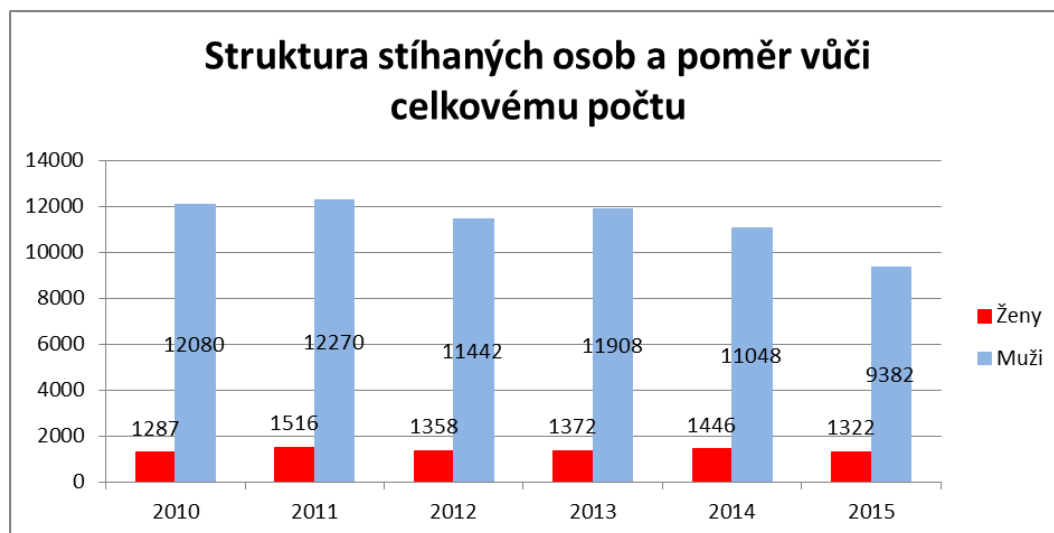
Tento graf nám ukazuje stálý trend, kde se zhruba jedna desetina případů vyřeší před započítáním soudního řízení. Pravděpodobně v tom hraje velkou roli § 197 TZ zvláštní ustanovení o účinné lítosti. Tomu nasvědčuje i minimální růst poměru mezi oběma položkami. Svůj podíl zde mají i případy, kdy nebylo prokázáno, že se jedná o trestný čin zanedbání povinné výživy.

Obrázek 4: Případy recidivy



Z tohoto grafického znázornění je patrné, že sice absolutní počet recidivy u zanedbání povinné výživy klesá, přesto ale její poměr narůstá, a to o deset procentních bodů během šesti let, což je svým způsobem alarmující ve srovnání s tím, že počet případů zanedbání povinné výživy klesá, jak dokazuje Obrázek 1.

Obrázek 5: Struktura stíhaných osob



Zde je názorně uveden podíl žen a mužů stíhaných za zanedbání povinné výživy. Z uvedeného je patrné, že roste podíl žen, které zanedbávají povinnou výživu vůči svým dětem. Zatímco v r. 2010 se jednalo o 8,8 % žen, v r. 2015 šlo již 10,93 %, a to i přesto, že došlo k celkovému poklesu případů zanedbání povinné výživy ze 14 619 v r. 2010 na 12 087 v r. 2015. Narůstající podíl žen je právě u trestného činu zanedbání povinné výživy zarážející. Kdo jiný než matka by měl mít zájem na zdravém vývoji svého dítěte.

12 Úvahy de lege ferenda

Vzhledem k statistickým údajům, přehledům a tabulkám, které dokazují narůstající procento recidivního jednání ze strany pachatelů při neplnění výživovací povinnosti a že otázka vymožení dluhů na výživném je mnohdy problematická, je potřeba uvažovat o úpravě či změnách v právních předpisech tak, aby byl co nejlépe chráněn zájem společnosti na zdravém fyzickém, psychickém, morálním i sociálním vývoji rodiny a jejích jednotlivých členů.

V této kapitole bude zmíněno několik úvah de lege ferenda, neboli česky řečeno představ o právu, jaké by mělo do budoucna být, co by jako zákon mělo platit.

Již v kapitole 5 je zmíněno odebrání řidičských průkazů ve formě soudem uloženého přiměřeného opatření. Na první pohled se může zdát, že se v případě zvláštního ustanovení o trestání dle § 196a TZ jedná o výborné opatření, jak donutit neplatiče výživného k tomu, aby si svoji povinnost plnil. Autor práce však souhlasí s publikovanými názory některých právníků (např. JUDr. Šámal, JUDr. Solil a další) o tom, že se jedná o řešení nedomyšlené, nespravedlivé a v určitém směru jej lze považovat i za unáhlené. Odůvodňování tohoto opatření například tím, že když má řidič na nákup pohonných hmot a drahých náhradních dílů, znemožní se mu užívání vozidla a peníze může použít na dlužné výživné, je v určitých kontextech poněkud zavádějící. Může se jednat o osobu, která dojíždí do zaměstnání mnoho kilometrů vzdáleného od jejího bydliště, není tam jiné spojení nebo je časově nevyhovující apod. V případě, že je této osobě odebrán řidičský průkaz, je donucena se dopravovat jiným způsobem, takže „ušetřené“ peníze nutně investuje opět k dopravě do zaměstnání a nikoliv na úhradu výživného. Je určitě chvályhodný záměr přinutit notorické neplatiče ke splnění jejich povinnosti.⁷⁶ Ovšem odebrání řidičského oprávnění jen jedné skupině osob je nespravedlivé ve srovnání s těmi, kteří řidičské průkazy nevlastní. Tito jsou naopak vůči řidičům ve výhodě. Jich se šikana netýká. Jak může být někdo zvýhodněn, když povinnost hradit výživné mají obě skupiny stejné a rovněž právo by mělo měřit všem stejně? Navíc se ukazuje (a svého času to uvedlo ve své zprávě i Nejvyšší státní zastupitelství), že toto řešení nepřineslo očekávaný výsledek ve snížení statistik týkající se zanedbání povinné výživy. Rovněž samotná souvislost mezi zanedbáním povinné výživy a vlastnictvím oprávnění k řízení motorových vozidel, je těžko

⁷⁶ K problematice neplacení výživného ve smyslu trestního zákoníku. Právní prostor [online]. 2014 [cit. 2016-06-24]. Dostupné z: <<http://www.pravni prostor.cz/clanky/trestni-pravo/k-problematice-neplaceni-vyzivneho-ve-smyslu-trestniho-zakoniku>>

pochopitelná. Jde o dvě zcela nesourodé lidské činnosti. Při podobné logice by mohl být například lékař za neplacení výživného vysloven zákaz lékařské činnosti, nebo pekař zákaz práce v potravinářství. Toto je samozřejmě myšleno v nadsázce. Možná by bylo na místě uvedené ustanovení týkající se řidičského oprávnění zrušit, zvláště když v praxi není příliš využíváno a nahradit je přiměřeným opatřením, který by bylo možno aplikovat na všechny neplatiče výživného bez rozdílu, zda se jedná o řidiče či nikoliv.

V úvodu této kapitoly je také zmíněno, že počet pachatelů-recidivistů odsouzených za trestný čin zanedbání povinné výživy narůstá. Přestože jsou vytvořeny podmínky pro to, aby pachatel projevil účinnou lítost, uhradil dluh na výživném a vyhnul se trestnímu stíhání, nadále existují vysoké počty odsouzených za trestný čin zanedbání povinné výživy. I když jsou ve většině případů rozhodnutími soudů ukládány podmíněné tresty odnětí svobody, jsou i pachatelé, kteří se za neplacení výživného ocitnou ve výkonu trestu odnětí svobody v některém z vězeňských zařízení. Z různých sdělovacích prostředků je známo, že nejsou pracovní příležitosti pro běžné občany, natož pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Vězni často mají i další závazky související např. s náklady na výkon trestu, úhradou jiných způsobených škod, uloženými peněžitými tresty apod. Tím se jim ani nedaří dluh na výživném snížit. Nelze než souhlasit se značnou přeplněností věznic a problémy s uplatněním vězňů na trhu práce. V tomto směru by se mohl na řešení situace podílet stát a prostřednictvím různých úlev a pobídek obchodním subjektům tak získat více pracovních míst pro vězněné osoby.

V kapitole zabývající se srovnáním právní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy ve SR a ČR je zmíněn i ve SR platný zákon o náhradním výživném. I přes dřívější neúspěchy při legislativních pokusech o schválení takového zákona v ČR by se zákonodárci měli touto myšlenkou nadále zabývat. Jde o vytvoření takového systému, kdy by stát oprávněným osobám poskytoval náhradní výživné, a to v okamžiku, kdy by povinná osoba i přes právní zásahy, včetně trestněprávních, svoji povinnost vyživovat jiného nadále neplnila. Následně by stát vymáhal úhradu vyplacených částek po povinném. Pro oprávněnou osobu by tak odpadly mnohé stresující stavy a jednání. Je třeba také zmínit, že obdobná právní úprava již v minulosti existovala. Byla součástí zákona č. 57/1948 Sb., o zálohování výživného dětem, později pak figurovala v zákoně č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže. Tento zákon byl zrušen zákonem o rodině č. 94/1963 Sb.

Zmíněný zákon o náhradním či zálohovém výživném není specifický jen pro SR, ale existují i jiné zahraniční právní úpravy. Na základě důvodové zprávy k věcnému

záměru zákona o zálohovaném výživném, která obsahuje komparaci situace v evropských zemích, lze rozdělit tyto země na ty, které v případě neplacení výživného poskytují zálohové výživné (např. Maďarsko, Německo, Rakousko, Švýcarsko, Dánsko, Belgie, Francie), na země, které poskytují tzv. náhradní výživné, které nevymáhají zpět (např. SR, v jisté formě také Švédsko) a státy, které zálohové či náhradní výživné dosud neposkytují (např. ČR).⁷⁷ Tato otázka je v ČR ale nadále v řešení a existuje věcný záměr návrhu zákona o zálohovaném výživném.

Ve svém projevu dne 2. dubna 2015 na 26. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR k problematice zálohového výživného předseda vlády České republiky Bohuslav Sobotka zmínil mj. i to, že věcný záměr zákona o zálohovaném výživném je koncipován tak, že zálohované výživné by mělo být poskytováno těm nízkopříjmovým rodičům s dětmi, kterým bylo stanoveno výživné v určité výši, a to na základě rozhodnutí soudu nebo na základě soudem schválené dohody rodičů, a kterým se zároveň toto výživné po určité době nedaří vymoci ani cestou zahájené exekuce či soudního výkonu rozhodnutí. Samostatná výše vypláceného zálohového výživného by pak byla limitována násobkem životního minima dítěte tak, aby částka přibližně odpovídala průměrné výši výživného stanovovaného soudy v České republice, pokud by bylo soudem stanovené výživné vyšší než tento stanovený limit. Pokud povinný rodič plní vyživovací povinnost pouze částečně, bude uhrazen rozdíl mezi částečnou platbou výživného od povinného rodiče a částkou, která má být dle rozhodnutí soudu povinným rodičem hrazena. Takto poskytnuté zálohované výživné pak bude stát vymáhat přímo od rodiče, který je povinen dlužné výživné hradit.⁷⁸

⁷⁷ *Výživné a zálohové výživné ve vybraných evropských státech*. Parlamentní institut, 2015. Studie. Dostupné z: <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=108111>>.

⁷⁸ Vláda České republiky. *Projev předsedy vlády* [online]. Praha: 2015 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-v-poslanecke-snemovne-parlamentu-cr-k-problematice-zalohoveho-vyzivneho-128513/>

Závěr

Základním cílem této práce bylo podat komplexní a srozumitelný rozbor trestněprávní problematiky zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ v návaznosti na výklad souvisejících právních předpisů a přiblížit a popsat postup policejních orgánů při prověřování oznámení o spáchání uvedeného trestného činu. Její součástí je zhodnocení stávající právní úpravy týkající se zanedbání povinné výživy, porovnání se slovenskou legislativou a návržení jejího vylepšení v ČR. Dále je práce doplněna několika statistickými výstupy v grafickém znázornění. Práce obsahuje i krátký historický exkurs týkající se právních úprav vyživovací povinnosti.

Při zpracování bylo využito různých knižních publikací s právní tematikou pojednávajících mj. i o trestném činu zanedbání povinné výživy, studována byla též související judikatura v listinné i elektronické podobě. Autor používal ve své práci metodu analýzy, syntézy, komparace a dále využíval vlastní poznatky ze své policejní praxe. Jejich prostřednictvím byly v této práci čtenáři postupně a analogicky vysvětleny všechny okolnosti se zanedbáním povinné výživy související. Na jejím začátku byly vysvětleny všechny základní důležité pojmy a též skutečnosti, které mohou mít vliv na případnou trestněprávní odpovědnost pachatele. Mimo jiné bylo poukázáno a zdůrazněno, že zákonná vyživovací povinnost se netýká pouze rodičů a dětí. Ačkoliv je všeobecně známa vyživovací povinnost rodiče k dítěti, přináší OZ širší úpravu této povinnosti. Spektrum druhů vyživovacích povinností tak pokrývá veškeré oblasti mezilidských vztahů, u nichž je tato povinnost nezbytná.

V práci je také jasně poukázáno na některé důležité body. Například, že vyživovací povinnost je stanovena přímo ze zákona a k trestní odpovědnosti proto není nutné, aby o povinnosti platit výživné a jeho výši bylo nejdříve rozhodnuto v občanskoprávním řízení. Velmi důležité je jasné a konkrétní stanovení doby neplnění vyživovací povinnosti. V současné době je zpracován návrh Parlamentu ČR na změnu TZ (datován 3.6.2016), kde v § 196, odst. 1 a odst. 2 se slovo čtyři nahrazuje slovem dva (měsíce). Toto zkrácení doby neplnění vyživovací povinnosti by mělo přimět a motivovat povinné osoby k důslednému placení výživného, vzhledem k hrozbě trestního stíhání již při dvoutměsíčním neplacení výživného.

V práci je dále též zmíněno, že vyživovací povinnost rodičů k dětem nekončí automaticky okamžikem, kdy se dítě stane plnoletým, ale že trvá do doby, než je schopno se samostatně živit, jinak řečeno než má trvalý příjem vlastních finančních prostředků, z nichž je schopno své potřeby hradit. Samotné výživné není jen otázkou

finančního plnění stanovené povinnosti, výživné může být poskytováno i v naturální formě. Samotná vyživovací povinnost nezaniká ani v případě, že by byla povinná osoba zbavena své rodičovské zodpovědnosti nebo pokud je např. dítě umístěno v ústavu nebo v pěstounské péči.

Jedním z cílů uvedených v kapitole č. 1 bylo také přiblížit postup policie po přijetí oznámení o podezření ze spáchání daného skutku, a jakým způsobem probíhá samotné prověřování tohoto činu. Že v první řadě je nutné především prověřit, zda se oznámená věc skutečně stala, zda ji lze označit za trestný čin a rovněž zjistit, kdo se daného prověřovaného skutku dopustil a je tudíž jeho pachatelem.

Popis postupu policejního orgánu při prověřování trestného činu zanedbání povinné výživy je podán tak, že zahrnuje činnost od prvotního oznámení až po způsoby ukončení prověřování, tedy včetně výslechů osoby oprávněné a osoby povinné, prověřování a rozhodnutí ve věci.

Tato práce obsahuje také několik statistických ukazatelů. Proto na závěr ještě jedna poznámka. Stav a vývoj kriminality u trestného činu zanedbání povinné výživy je dlouhodobě nepříznivý. Problémem však není právní úprava, ani rozhodovací praxe soudů. Příčinu tohoto stavu je třeba hledat především ve vysoké rozvodovost a navazujících problémech neúplných rodin, jejich ekonomické a sociální situaci. Jde však o problém zcela mimo rámec trestněprávních možností řešení. Za této situace pak stát nemůže přehlížet faktický stav a rezignovat na hledání dalších možností k reálné ochraně práv oprávněných osob. Protože jde nejčastěji o nezletilé děti, jejichž ochrana je zvláště důležitá, možnou cestou může být doplnění systému o instituty zálohového či náhradního výživného tak, jak je to viditelné i v některých okolních zemích.

Vypracováním této práce a zpracováním zvoleného tématu autor nejen získal ucelený přehled o problematice zanedbání povinné výživy ale má za to, že bylo původně zamýšleného cíle dosaženo.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. ČEPICOVÁ, K. *Nejčastější právní situace: rádce pro každý den*. 1. vyd. Brno: Edika, 2014, 192 s. ISBN 978-80-266-0406-8.
2. FRYŠTÁK, M. *Trestní právo hmotné - zvláštní část*. Vyd. 2. zcela přeprac. a dopl. Ostrava: Key Publishing, 2009. Právo (Key Publishing). 170 s. ISBN 978-807-4180-408.
3. FRYŠTÁK, M. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2015, 392 s. ISBN 978-80-210-7687-7.
4. HOLUB, M. a kolektiv. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. Praha: Leges, 2011. 456 s. ISBN 978-80-87212-96-7.
5. HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství*. Komentář. vyd. 4., přepr. a rozš. vyd. Praha: Verlag C. H. Beck, 2009. 558 s. ISBN 9788074000614.
6. HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z.: *České rodinné právo*. Masarykova univerzita a nakladatelství. 3. vydání. Brno 2006. 398 s. ISBN 978-80-2103-974-2.
7. HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ Z. a WESTPHALOVÁ L. *Rodinné právo*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015. 328 s. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7.
8. IVOR, J. a kol. *Trestné právo hmotné: Osobitná časť*. Prvé vydanie. Bratislava : Jura Edition. 2006. 607 s. ISBN 80-8078-099-4.
9. JELÍNEK, J., a kolektiv. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Praha : Leges, 2009. 895 s. ISBN 978-80-8721-224-0.
10. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha : Eurolex Bohemia. 2003. 314 s. ISBN 80-86432-62-9.
11. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha : Leges, 2009. 1216 s. ISBN 978-80-87212-22-6.
12. KNAPP, V. *Občanské právo hmotné*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Editor Marta Knappová, Jiří Švestka. Praha: ASPI publishing, 2002, 471 s. ISBN 80-863-9528-6.
13. KOVÁŘOVÁ, D. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011, 152 s. ISBN 9788087212844.

14. KUCHTA, J. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Právnícké učebnice (C.H. Beck). 617 s. ISBN 978-807-4000-478.
15. MÁDEJ, R. *Výživné pre vaše dieťa. Praktická príručka o právnej úprave výživného a náhradného výživného v Slovenskej republike*. 2. vydání. Bratislava : Legal Press. 2013. 72 s. ISBN 978-80971368-0-2.
16. NOVOTNÝ, O.; VOKOUN, R.; ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Nakladatelství Wolters Kluwer ČR, 2010. 600 s. ISBN 978-80-7357-509-0.
17. ŠÁMAL, P. *Přípravné řízení trestní*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. 1471 s. ISBN 80-7179-741-3.
18. ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008. 1. sv. 3014 s. ISBN 978-80-7400-043-0.
19. ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010. 2528 s. ISBN 97880740017892.
20. ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník II. §140-421 komentář*. 1.vydání. Praha : C.H.Beck, 2010, 3285 s. ISBN 978-80-7400-178-9.
21. ŽILINKA, M. *Trestný čin zanedbania povinnej výživy a podmiennečné zastavenie trestního stíhania*. Trestněprávní revue. 2009. č. 8. str. 235.

Elektronické zdroje

1. Exekuce pozastavením řídičského oprávnění. Epravo.cz [online]. Praha: epravo.cz, 2013 [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/exekuce-pozastavenim-ridicskeho-opravneni-88568.html>>.
2. K problematice neplacení výživného ve smyslu trestního zákoníku. Právní prostor [online]. 2014 [cit. 2016-06-24]. Dostupné z: <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/k-problematice-neplaceni-vyzivneho-ve-smyslu-trestniho-zakoniku>>
3. Nejvyšší státní zastupitelství ČR, Práva a postavení obviněného. [online]. [cit. 2016-05-31]. Dostupné z: < <http://www.nsz.cz/index.php/cs/obvinny/prava-a-postaveni-obvinneho>,>.
4. Rozvodovost. Český statistický úřad [online]. 2015 [cit. 2015-11-05]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>>.

5. Rozhodnutí č. 52 – zanedbání povinné výživy. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2010 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/rozhodnuti-c-52-zanedbani-povinne-vyzivy.aspx>>.
6. Rozhodnutí NS. Nejvyšší soud ČR [online]. Brno: Nejvyšší soud ČR, 2012 [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: <http://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/8DD0D1EFFDDBB0E0C1257BFA00394D33?openDocument&Highlight=0,>>.
7. Rozhodnutí NS. Nejvyšší soud ČR [online]. Brno: Nejvyšší soud ČR, 2012 [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: <http://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/ECED72D86D772966C1257B6300428082?openDocument&Highlight=0,>>.
8. Rozhodnutí NS. Nejvyšší soud ČR [online]. Brno: Nejvyšší soud ČR, 2012 [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/152D1C66F0D31BC2C1257A4E00699BC2?openDocument&Highlight=0,>>.
9. Souběh trestných činů. Právo a terénní sociální práce [online]. Praha: Člověk v tísni, 2012 [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: <<http://www.clovekvpravu.cz/trestni-pravo-452/trestni-pravo-hmotne-455/obecna-cast-zakladni-pojmy-a-pravidla-trestniho-prava-458/ukladani-trestu-za-vice-trestnych-cinu-soubeh-trestnych-cinu-738>>.
10. Statistické přehledy kriminality za rok 2015. *Policie České republiky* [online]. 2015 [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2015.aspx>>.
11. Stát už není schopen dodržovat zákony, varoval šéf Nejvyššího správního soudu. *Novinky.cz* [online]. Praha: Novinky.cz, 2012 [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: <<http://www.novinky.cz/domaci/283996-stat-uz-neni-schopen-dodrzovat-zakony-varoval-sef-nejvyssiho-spravniho-soudu.html>>.
12. Vláda České republiky. *Projev předsedy vlády* [online]. Praha: 2015 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenovevlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-v-poslanecke-snemovne-parlamentu-cr-k-problematicke-zalohoveho-vyzivneho-128513/>
13. Vyživovací povinnost rodičů k dětem – výživné na dítě. [cit. 1.6.2016]. Dostupné z: <<http://www.vyzivne.cz/vyzivovaci-povinnost-rodicu-k-detem>>

14. Výživné a zálohové výživné ve vybraných evropských státech. Parlamentní institut, 2015. Studie. Dostupné z: <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=108111>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 2/1993 Sb., usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, částka 1. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5989>>.
2. ČESKO. Zákon č. 120/2001 Sb., Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2001, částka 48. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3626>>.
3. ČESKO. Zákon č. 111/2006 Sb., Zákon o pomoci v hmotné nouzi. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2006, částka 37. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4883>>.
4. ČESKO. Zákon č. 115/2006, o registrovaném partnerství. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2006, částka 38. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4884>>.
5. ČESKO. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, částka 91. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5332>>.
6. ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5405>>.
7. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 33. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>>.
8. ČESKO. Zákon č. 390/2012 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 144. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25232>>.

9. ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině. In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1963, částka 53. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1232>>.
10. ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 65. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1100>>.
11. ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 66. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1101>>.
12. SLOVENSKO. Zákon č. 452/2004 Z.z., o náhradnom výživnom. In *Zbierka zákonov národnej rady Slovenskej republiky*. 2004, částka 193. Dostupné z: <<http://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/58485/1/2>>.
13. SLOVENSKO. Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon. In *Zbierka zákonov národnej rady Slovenskej republiky*. 2005, částka 129. Dostupné z: <<http://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/60422/1/2>>.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Počet případů zanedbání povinné výživy	49
Obrázek 2: Počet případů na 100 tis. obyvatel.....	49
Obrázek 3: Počet případů vyřešených před soudním řízením.....	50
Obrázek 4: Případy recidivy.....	50
Obrázek 5: Struktura stíhaných osob	51

Seznam zkratk

ČR	Česká republika
OČTŘ	orgány činné v trestním řízení
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
SKPV	služba kriminální policie a vyšetřování
SPTČ	skutková podstata trestného činu
SR	Slovenská republika
STP	slovenský trestní řád (zákon č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok)
STZ	slovenský trestní zákon (zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon)
SZoR	slovenský zákon o rodině (zákon č. 36/2005 Z.z., zákon o rodine)
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů
ZoR	zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině ve znění pozdějších předpisů
ZPŘ	zkrácené přípravné řízení